

Master-scriptie

**Representatie van de Oekraïne crisis in het
JEUGDJOURNAAL**

Student: Aniek Geerdink

Studentnummer: 4007565

E-mail adres: aniekgeerdink@hotmail.com

Begeleider: Hanna Surma

Tweede lezer: Alec Badenoch

Aantal woorden: 12.486

Master Film- en Televisiewetenschappen

Faculteit Geesteswetenschappen, Universiteit Utrecht

Datum: 10 november 2014

VERKLARING: INTELLECTUEEL EIGENDOM

De Universiteit Utrecht definieert het verschijnsel "plagiaat" als volgt:

Van plagiaat is sprake bij het in een scriptie of ander werkstuk gegevens of tekstgedeelten van anderen overnemen zonder bronvermelding. Onder plagiaat valt onder meer:

het knippen en plakken van tekst van digitale bronnen zoals encyclopedieën of digitale tijdschriften zonder aanhalingstekens en verwijzing;

het knippen en plakken van teksten van het internet zonder aanhalingstekens en verwijzing;

het overnemen van gedrukt materiaal zoals boeken, tijdschriften of encyclopedieën zonder aanhalingstekens of verwijzing;

het opnemen van een vertaling van bovengenoemde teksten zonder aanhalingstekens en verwijzing;

het parafraseren van bovengenoemde teksten zonder verwijzing. Een parafrase mag nooit bestaan uit louter vervangen van enkele woorden door synoniemen;

het overnemen van beeld-, geluids- of testmateriaal van anderen zonder verwijzing en zodoende laten doorgaan voor eigen werk;

het overnemen van werk van andere studenten en dit laten doorgaan voor eigen werk. Indien dit gebeurt met toestemming van de andere student is de laatste medeplichtig aan plagiaat;

ook wanneer in een gezamenlijk werkstuk door een van de auteurs plagiaat wordt gepleegd, zijn de andere auteurs medeplichtig aan plagiaat, indien zij hadden kunnen of moeten weten dat de ander plagiaat pleegde;

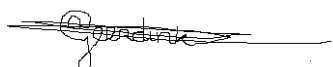
het indienen van werkstukken die verworven zijn van een commerciële instelling (zoals een internetsite met uittreksels of papers) of die tegen betaling door iemand anders zijn geschreven.

Ik heb de bovenstaande definitie van het verschijnsel "plagiaat" zorgvuldig gelezen, en verklaar hierbij dat ik mij in het aangehechte essay / werkstuk niet schuldig heb gemaakt aan plagiaat.

Naam: Aniek Geerdink
Studentnummer: 4007565

Plaats: Utrecht
Datum: 9 november 2014

Handtekening:

Voorwoord

Voor u ligt mijn onderzoek voor de master Film- en Televisiewetenschappen aan de Universiteit Utrecht. De keuze voor het bestuderen van de 'Oekraïne crisis' was snel gemaakt aangezien ik wilde schrijven over 'iets' wat mij nauw aan het hart ligt en fascineert. Het nieuws over de MH17 vliegtuigramp heeft mij, net als vele anderen, diep getroffen. Hoewel ik op vakantie was, probeerde ik zoveel mogelijk informatie te vergaren over de kwestie. Ik realiseerde mij dat er vanuit verschillende perspectieven werd bericht en was gefascineerd door de kracht van media tijdens dit proces. Uiteindelijk viel mijn oog op het analyseren van jeugd informatietelevisie. Hoe berichtten zij over zo'n afschuwwekkende kwestie? Vanuit welke invalshoek worden actualiteiten bericht? Hoe produceren zij betekenissen?

Het schrijven van deze thesis was een intensief proces. Het onderzoek is hierin een grote uitdaging gebleken. Hierbij bedank ik iedereen die heeft bijgedragen aan het resultaat van dit onderzoek maar in het bijzonder Hanna Surma die ondanks haar drukke schema altijd de tijd vond om onuitputtelijke feedback te geven. Zonder deze fijne samenwerking, haar bijsturingen en intellectuele beschouwingen had deze scriptie niet in zijn huidige vorm bestaan. Daarnaast ben ik grote dank verschuldigd aan mijn lieve vrienden en familie. Zij stonden altijd voor mij klaar wanneer ik een oppepper, tips of feedback nodig had. Ook hebben ze gezorgd voor de hoognodige afleiding tijdens de scriptie stress wat mij keer op keer nieuwe energie heeft gegeven om mijn scriptie tot een goed einde te brengen.

Met deze masterscriptie zal ik niet alleen mijn master afsluiten, maar dit onderzoek markeert ook het einde van mijn studietijd. Een bewogen periode waar ik enorm veel van heb geleerd op zowel academisch als persoonlijk niveau. Het is nu echter tijd voor de volgende stap: ervaring opdoen in het dynamische werkveld van de media.

Aniek Geerdink,

Utrecht, november 2014

Abstract

Dit onderzoek richt zich op de representatie van de 'Oekraïne crisis' door het JEUGDJOURNAAL. Het doel van dit onderzoek is het blootleggen van de discursieve strategieën en elementen die het JEUGDJOURNAAL gebruikt in de mediateksten. De focus van dit onderzoek ligt op de productie van betekenis door middel van televisierepresentaties. De kritische discours analyse van Norman Fairclough zal worden ingezet. Gekeken naar een bredere context richt dit onderzoek zich op de machtsrelaties tussen politiek, de media en de betekenissen die zij produceren die vervolgens betrekking hebben op de interpretatie van de kijker over de bepaalde kwestie. In het wetenschappelijk veld is het onderzoeken van representaties en discourses binnen jeugd informatietelevisie een onderbelicht aspect gebleken. Dit onderzoek heeft aangetoond hoe het JEUGDJOURNAAL strategieën heeft toegepast in haar mediateksten waarin rekening is gehouden met een bepaald dominant discours voor jeugd informatie televisie. Hieruit blijkt dat het programma een visie heeft over het publiek en hoe nieuwsberichtgeving gestructureerd moet worden. Het gebruik van animaties, herhaling, simpel jargon en 'geruststelling strategieën' staan hierin centraal. Ook worden vaak kinderen ingezet in de mediateksten om op een begrijpelijke manier de impact van de crisis te tonen. Daarnaast heeft het JEUGDJOURNAAL haar mediateksten gestructureerd volgens politieke structuren en binnen een sociaal-culturele context. Hierin zijn Rusland en Oekraïne op een genuanceerde en indirecte wijze gerepresenteerd als 'de ander' ten opzichte van Europa. Ook worden imperialistische en kolonialistische discourses verwerkt om de superioriteit van Europa aan te kaarten.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1. Inleiding	6
Opbouw scriptie.....	8
Wetenschappelijke positionering	9
Hoofdstuk 2. Theoretisch Kader	11
2.1.1 Media discoursen	11
2.1.2 Oriëntalism en Othering	13
2.2 Representatie in nieuwsberichtgeving.....	13
Hoofdstuk 3. Methodologie	16
3.1.1 KDA en Fairclough	16
3.1.2 KDA en ideologie	17
3.2 Aanpak onderzoek.....	18
3.2.1 Verantwoording onderzoeksmateriaal	19
Hoofdstuk 4. Politieke context van de Krim crisis.....	20
Hoofdstuk 5. Representatie van dominante thema's.....	23
5.1 Algemene structuur nieuwsitems en constructie identiteiten	23
5.2 Demonstraties en onrusten over verdeling Oekraïne.....	25
5.3 Aftreden president Janoekovitsj	30
5.4 Europa over infiltratie en macht van Rusland.....	34
5.5 Besluit.....	40
Hoofdstuk 6. Identiteitsconstructie van pro-Europese en pro-Russische kampen	42
6.1 Representatie demonstranten	42
6.2 Representatie Russische politieke beleid ten opzichte van de EU.....	45
6.3 Representatie Oekraïens beleid ten opzichte van de EU	49
6.5 Besluit.....	52
Hoofdstuk 7. Conclusie	54
Discussie	56
Bronnenlijst.....	57
Lijst van afbeeldingen	62
Bijlagen.....	65
Tabel 1: Onderzoeksmateriaal	65
Tabel 2: Dominante thema's	67
Bijlage 3: Toespraak Frans Timmermans.....	70

Hoofdstuk 1. Inleiding

Het nieuws over de crash van het vliegtuig MH17 van Malaysia Airlines liet de wereld achter in verbijstering en ontsteltenis, het vliegtuig zou zijn neergehaald door een raket.¹ Al snel werd duidelijk dat de crash in relatie stond met de oplopende spanningen tussen Oekraïne en Rusland.² In februari 2014 escaleerden de onrusten, doordat Oekraïense separatisten zich bij Rusland wilden voegen.³ De pro-Europese antiregeringsprotesten en de militaire strubbelingen tussen Oekraïne en Rusland worden in dit onderzoek aangeduid als de ‘Oekraïne crisis’. Dit onderzoek richt zich op de representatie van de ‘Oekraïne crisis’ door een prominent jeugdinformatie programma: het JEUGDJOURNAAL. De doelgroep van dit programma bestaat uit kinderen tussen de negen en twaalf jaar. Het JEUGDJOURNAAL wordt in Nederland gezien als belangrijkste informatiebron voor deze doelgroep.⁴ Het programma biedt kennis en handvatten aan kinderen om meer grip te krijgen op actualiteiten.⁵ Kinderen zijn volgens Hodge en Tripp een interessante doelgroep om te onderzoeken omdat zij worden gezien als actieve kijkers die middels televisie belangrijke en complexe structuren van betekenissen leren. Daarnaast ontwikkelen ze capaciteiten die noodzakelijk zijn voor het proces van socialisatie.⁶

Het JEUGDJOURNAAL wordt uitgezonden op de publieke omroep en is onderdeel van de Nederlandse Omroep Stichting (NOS). De NOS ziet zichzelf verantwoordelijk voor een nieuwsvoorziening die betrouwbaar en onafhankelijk is.⁷ Ze pleiten een onbevooroordeelde aanpak hierin te hebben, zodat de Nederlandse burger beter in staat is te oordelen over ontwikkelingen in de wereld. De NOS geeft aan journalistieke eisen te stellen waarin zorgvuldigheid, betrouwbaarheid, ongebondenheid,

¹ Redactie Volkskrant, “Zwarte doos bevestigt raketinslag MH17,” *Volkskrant*, 16 juli, 2014, Geraadpleegd op 12 september, 2014, <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/31522/Vliegtuigcrash-in-Oekraïne/article/detail/3701161/2014/07/26/Zwarte-doos-bevestigt-raketinslag-MH17.dhtml>

² Steven Derix en Karel Knip, “Er komt een vogeltje aan,” *NRC*, 4 augustus, 2014, Geraadpleegd op 12 september, 2014, <http://www.nrc.nl/nieuws/2014/08/04/er-komt-een-vogeltje-aan-reconstructie-neerschieten-vlucht-mh17/>

³ Hubert Smeets, “Oekraïne wordt opgedeeld,” *NRC*, 14 april, 2014, Geraadpleegd op 12 september, 2014, <http://www.nrc.nl/next/van/2014/april/14/oekraïne-woordt-opgedeeld-1366676>

⁴ Allerd Peters en Patti Valkenburg, *JEUGDJOURNAAL: Nieuws voor kinderen tussen de 10 en 12 en 7 en 9?* (Hilversum: KLO, 1998)

⁵ Marieke Sijbom, “Berichtgeving in nieuwsmedia: een analyse van de verschillen in berichtgeving van het NOS Journaal en het JEUGDJOURNAAL” (Masterthesis: Universiteit Utrecht, 2010), [file:///C:/Users/Lisa/Downloads/Berichtgeving in nieuwsmedia uploaden universiteit%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Lisa/Downloads/Berichtgeving%20in%20nieuwsmedia%20uploaden%20universiteit%20(2).pdf)

⁶ Robert Hodge en David Tripp, *Children and Television: a Semiotic Approach* (Cambridge: Polity Press, 1986), 10.

⁷ <http://over.nos.nl/organisatie/taken-visie>

pluriformiteit en objectiviteit centraal staan.⁸ Het JEUGDJOURNAAL verschilt in vorm en stijl van het NOS JOURNAAL. Van kindertelevisie wordt verwacht dat psychologische en cognitieve ontwikkeling centraal staat.⁹ Informatie op een duidelijke en begrijpelijke manier overbrengen op de doelgroep staat daarom centraal. Máire Messenger-Davies geeft aan dat programmamakers in kindertelevisie vaak werken vanuit bepaalde dominante discoursen. Zo wordt er gebruik gemaakt van heldere kleuren, multimedia presentaties en jonge presentatoren die de kijker 'direct' aanspreken.¹⁰ Vanuit sociaalpedagogisch onderzoek wordt er volgens Messenger-Davies in kindertelevisie ook rekening gehouden met dominante discoursen over de representaties in gewelddadige programma's en de mogelijke schadelijke gevolgen hiervan.¹¹

Stuart Hall bekritiseert dat een transparante, neutrale vorm van communicatie in nieuwsberichtgeving onmogelijk en onhaalbaar is.¹² Omroepen beschikken volgens Hall altijd over eigen sociale formaties, een sociale positie, ideologieën en een eigen perspectief op macht.¹³ Doordat nieuws noodzakelijk wordt bepaald door institutionele structuren en politieke systemen geeft Hall aan dat nieuws daarom altijd sociaal gestructureerd is. Het is zodoende noch 'partijdig' noch 'objectief'. Nieuws representeert sociale communicatie waarin omroepen en instituties onderhandelen tussen macht en het massapubliek.¹⁴ Aansluitend beargumenteert John Hartley dat de wijze waarop men de wereld waarneemt en interpreteert deels is afgeleid van de codes die zij hebben geleerd van het nieuws.¹⁵ Het is daarom van belang te onderzoeken hoe betekenissen rondom de 'Oekraïne crisis' zijn gecreëerd door het JEUGDJOURNAAL, aangezien deze productie van betekenissen onder andere gevolgen kan hebben voor interpretatie van de kijker over de bepaalde kwestie. Het onderzoeken van het JEUGDJOURNAAL is van belang om inzichten te verkrijgen hoe door onder andere het beleid van de omroep en door dominante discoursen, berichtgeving geconstrueerd wordt.

⁸ "Taken en missie," Over de NOS, geraadpleegd op 1 november, 2014.

<http://over.nos.nl/organisatie/taken-visie>

⁹ Máire Messenger-Davies, "Studying Children's Television," in *The Television Genre Book*, red. Glenn Creeber, et al (London: British Film Institute: 2008): 94.

¹⁰ Ibidem

¹¹ Ibidem

¹² Stuart Hall, "The Structured Communication of Events," in *Stencilled Occasional Papers: Media Series*, red. Stuart Hall (Paper gepresenteerd tijdens 'Obstacles to Communication Symposium': University of Birmingham, 1973), 1.

<http://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-artslaw/history/cccs/stencilled-occasional-papers/1to8and11to24and38to48/SOP05.pdf>

¹³ Ibidem, 3.

¹⁴ Ibidem, 9.

¹⁵ John Hartley, *Understanding News* (Londen: Methuen, 1982), 5.

Het doel van dit onderzoek is het blootleggen van de discursieve strategieën en elementen die het JEUGDJOURNAAL gebruikt in de mediateksten. De focus van dit onderzoek ligt op de productie van betekenis door middel van televisierepresentaties. Hiervoor is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd: ‘Hoe wordt de ‘Oekraïne crisis’ gerepresenteerd in het JEUGDJOURNAAL?’ Om verschillende kanten van het vraagstuk te belichten zullen de onderstaande deelvragen deze hoofdvraag ondersteunen.

1. Wat zijn belangrijke elementen uit de sociaal-culturele context over de Oekraïne crisis in de Nederlandse politiek?
2. Hoe worden dominante thema’s zowel tekstueel als visueel gerepresenteerd?
3. Hoe wordt het pro-Europese en pro-Russische kamp zowel tekstueel als visueel gerepresenteerd?

De dominante thema’s die worden onderzocht in deelvraag twee zijn voortgekomen uit een vooranalyse van het onderzoeksmateriaal: demonstraties en onrusten over verdeling Oekraïne, aftreden president Janoekovitsj en infiltratie en macht van Rusland (tabel 2.0). De deelvragen corresponderen met de methode die zal worden toegepast in dit onderzoek, voor de analyse van discoursen en representaties. De aanpak en totstandkoming van deze deelvragen zal nader worden toegelicht in het hoofdstuk: methodologie.

Opbouw scriptie

In het theoretische kader worden verschillende theoretische begrippen uitgelicht die een kader vormen waarin dit onderzoek zich begeeft. Het is van belang allereerst het begrip discours onder de loep te nemen en aan te tonen hoe begrippen zoals de ‘Oekraïne crisis’ in en door discoursen betekenis krijgen. De discursieve strategie *Oriëntalism* en *Othering*¹⁶ van Edward Said zal toegepast worden in dit onderzoek en zal ook nader worden toegelicht. Tot slot wordt de theorievorming over representaties in nieuwsberichtgeving uitgelicht, dit bouwt verder op de theorie van sociale constructie van nieuws .

Om een antwoord te geven op de hoofd- en deelvragen wordt er gebruik gemaakt van een Kritische Discours Analyse (KDA) van Norman Fairclough.¹⁷ Deze methode is kritisch omdat het relaties legt tussen taal en machtsrelaties in de

¹⁶ Edward Said, *Orientalism* (New York: Vintage Books, 1978), 2.

¹⁷ Norman Fairclough, *Media Discourse* (London: Edward Arnold, 1995), 53-68.

maatschappij.¹⁸ Fairclough stelt een driedimensionaal kader op voor het analyseren van mediateksten. Dit onderzoek richt zich binnen dit driedimensionale kader op de *tekstuele analyse* en de analyse van de *sociaal culturele praktijk*. Allereerst wordt in hoofdstuk vier de sociaal-culturele praktijk. In hoofdstuk vijf en zes zal een tekstanalyse worden uitgevoerd door te analyseren hoe dominante thema's en identiteiten in de berichtgeving worden gerepresenteerd. Tot slot worden bevindingen uit de analyse in de conclusie samengebracht om antwoord te geven op de hoofdvraag.

Wetenschappelijke positionering

Binnen het wetenschappelijke debat is de analyse van representaties in Nederlandse nieuwsberichtgeving voor jongeren tot op heden op kleine schaal uitgevoerd¹⁹ en dus een onderbelicht aspect. Tot dusver is, zoals eerder besproken, is herhaaldelijk communicatiewetenschappelijk en sociaalpedagogisch onderzoek uitgevoerd naar de inhoud en het effect van nieuwsrepresentaties in jeugdinformatieprogramma's.²⁰ Dit onderzoek zal niet ingaan op het effect van televisie op kinderen of een toevoeging doen aan de besproken dominante discourses. Mijn onderzoek zal een cultuurwetenschappelijke insteek hebben door discourses te analyseren en door aan te tonen hoe betekenissen worden gecreëerd in nieuwsberichtgeving over maatschappelijke en politieke kwesties. Het is relevant te onderzoeken wat de dynamiek is tussen representaties, discourses, machtsverhoudingen en de sociale context. Deze aspecten kunnen middels de KDA worden geanalyseerd. In huidig cultureel-wetenschappelijk onderzoek naar nieuwsberichtgeving wordt reeds gebruikt gemaakt van de KDA. Zo geeft van Dijk bijvoorbeeld een linguïstisch perspectief van nieuwsdiscours, met name kranten.²¹ Fairclough analyseert nieuwsdiscourses middels de KDA door intertekstualiteit, de relatie tussen tekst en discursieve praktijk en de productie en consumptie van de tekst te onderzoeken.²² Het analyseren van jeugdinformatieprogramma's middels een KDA bestaat tot op heden nog niet, door hierop te richten wordt een bijdrage geleverd aan het wetenschappelijke debat. Door te onderzoeken hoe discourses, representaties, machtsverhoudingen en de sociale

¹⁸ Fairclough, *Media Discourse*, 18.

¹⁹ Onder andere door: Avril Goossen-Ndudi, "Verbeelding Derde Wereld in kindertelevisie" (Master scriptie: Universiteit Utrecht, 2007)
<http://www.miramedia.nl/media/files/Scriptie%20Avril%20Goossen.pdf>

²⁰ Onder andere door: Merlijn van der Wijst, "Kinderen gerustgesteld door gewelddadig nieuws? De representatie van geweld in het JEUGDJOURNAAL" (Master scriptie: Universiteit Utrecht, 2009) <file:///C:/Users/Lisa/Downloads/Scriptie%20Totaal.pdf>

²¹ Teun van Dijk, *News as Discourse* (Hillsdale New Jersey: Lawrence Erlbaum Associated, 1988), 71.

²² Fairclough, *Media Discourse*, 75.

context zich tot elkaar verhouden in de mediateksten van het JEUGDJOURNAAL en dit in verband te brengen met dominante discoursen en het beleid van de publieke omroep, kan onderzocht worden hoe programmamakers betekenissen creëren. Door dit in kaart te brengen, kunnen mogelijk motivaties en strategieën worden achterhaald die het JEUGDJOURNAAL gebruikt bij het creëren van betekenissen.

Hoofdstuk 2. Theoretisch Kader

2.1.1 Media discoursen

Het begrip discours kent verschillende definities en betekenissen en kan op verschillende manieren worden gebruikt. Het uitgangspunt van dit begrip is dat taal gestructureerd is volgens bepaalde patronen, waardoor het inzichten biedt hoe de wereld 'gezien' kan worden.²³ Michel Foucault ziet een discours niet als een verzameling van tekens maar als een systeem van representatie waarin meer gebeurt dan alleen een verwijzing naar de werkelijkheid.²⁴ Het vormt een eigen werkelijkheid, ook wel constructie van de werkelijkheid.²⁵ Hierdoor kunnen betekenissen die worden gegeven aan begrippen of gebeurtenissen middels een discours gevormd, beïnvloed, gereguleerd en gecontroleerd worden.²⁶ Door discoursen te onderzoeken kan aangetoond worden hoe een begrip als de 'Oekraïne crisis' betekenis krijgt.

Media zijn erg machtig in het creëren en versterken van discoursen, maar media zijn ook een discours *an sich*. Myra MacDonald benadrukt dat de rol van beelden meestal ontbreekt bij de analyse van discoursen. Zij richt zich zodoende op de analyse van media discoursen: de interactie tussen taal en visuele uitingen.²⁷ Het bestuderen van media discoursen is belangrijk omdat het inzichten geeft over de maatschappij en omdat het zelf ook bijdraagt aan het karakter van de maatschappij.²⁸ Er is immers een wisselwerking tussen dat wat getoond wordt in de media en waar over gesproken wordt door de ontvangers.

Met het oog op verder verloop van mijn onderzoek is het van belang de media discours benadering van Norman Fairclough uit te lichten. Fairclough geeft aan dat de term discours in verschillende disciplines wordt gebruikt. Hij onderscheidt de twee belangrijkste opvattingen: enerzijds wordt discours in de taalwetenschap gezien als een sociale actie en interactie, anderzijds wordt discours in de sociale theorie gezien als een sociale constructie van de realiteit, een vorm van kennis.²⁹ Fairclough's concept brengt beide disciplines samen. Zijn definitie van media discours bouwt voort op de definitie van Foucault:

²³ Marianne Jorgenson en Louise Philips, *Discourse Analysis as Theory and Method* (Londen: Sage Publications, 2002), 1.

²⁴ Michel Foucault, *The Archeology of Knowledge*. vertaald door A.M Sheridan Smith (Parijs: Gallimard, 1969), 49.

²⁵ Harry van den Berg, "Discoursanalyse" *Kwalon*, 9 (2004): 30.

²⁶ Peter Garret en Allan Bell, *Approaches to Media Discourse* (Oxford: Blackwell, 1998), 2.

²⁷ Myra MacDonald, *Exploring Media Discourse* (New York: Oxford University Press, 2003), 9.

²⁸ Allan Bell, "The Discourse Structure of News Stories," in *Approaches to Media Discourse*, red. Peter Garret en Allan Bell (Oxford: Blackwell, 1998): 64.

²⁹ Fairclough, *Media Discourse*, 18.

Discourse is a way of constituting knowledge about a particular topic through language in speech and text or images and sounds, or representations in postures, movements and structures which shape or are shaped by institutions, situations and structures.³⁰

Dit citaat impliceert dat betekenissen worden gevormd door beeld en taal en door de constructie van discoursen. Er circuleren meerdere discoursen in mediateksten die verschillende perspectieven geven op de wereld. De analyse van de representatie in mediateksten is volgens Fairclough onlosmakelijk verbonden met de analyse van discursieve en sociaal-culturele praktijken. Op deze wijze is nieuwsberichtgeving niet alleen een representatie maar construeert het ook de sociale context. Discoursen worden door Fairclough in verband gebracht met verschillende relaties van mens tot maatschappij, persoonlijke identiteiten en relaties tot andere personen. Het is van belang de verschillende discoursen, die circuleren in de mediateksten van het JEUGDJOURNAAL, aan te tonen. Discoursen kunnen immers gebruikt worden om gebeurtenissen of relaties tegen te spreken, te domineren of aan te vullen.³¹

Televisienieuws wordt in dit onderzoek gezien als een discours en wordt daarom vanuit een KDA perspectief belicht. Nieuwsdiscours gaat volgens Teun van Dijk over de beschrijving van tekstuele structuren van nieuws en de beschrijving van processen van productie en receptie van nieuwsdiscoursen in sociaal-culturele contexten.³² Het analyseren van nieuwsdiscoursen geeft relevante inzichten voor dit onderzoek omdat het ruimte biedt om ideologische inbedding van de discoursen in relatie tot macht te heroverwegen. Nieuwsdiscoursen kunnen volgens van Dijk niet alleen machtsrelaties construeren maar worden ook sociaal geproduceerd en geïnstitutionaliseerd. Als er gekeken wordt naar de culturele en politieke kracht van nieuwsdiscoursen wordt er van uitgegaan dat nieuwsdiscoursen de macht hebben om sociale groepen en gebeurtenissen te definiëren en typeren. Door de discoursen te analyseren die circuleren in nieuwsberichtgeving, en de mediateksten zelf als discours te benaderen, kan aangetoond worden hoe het JEUGDJOURNAAL betekenissen creëert rondom de 'Oekraïne crisis'.

³⁰ Lloyd Waller, "Introducing Fairclough's Critical Discourse Analysis," *Journal of Diplomatic Language* 3 (2006): 2.

³¹ Norman Fairclough, *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research* (Londen: Routledge, 2003), 124-125.

³² Teun van Dijk, *News as Discourse*, 30

2.1.2 Oriëntalism en Othering

Een discours wordt bepaald door de kenmerken waarover het handelt, maar ook door degene die een discours gebruikt en inzet in het creëren van mediateksten. Discoursen over de 'Oekraïne crisis' dragen op deze wijze bij aan identiteitsconstructies van betrokken actoren. Cultuur criticus Edward Said oppert twee nauw aan elkaar verbonden discursieve begrippen aan interculturele beeldvorming: *Oriëntalism* en *Othering*. Beide begrippen richten zich op het weergeven van een ander als duidelijk anders.³³ Het kernidee is dat 'de ander' een mentale constructie is, gecreëerd door het westen op basis van een wij-zij deling.³⁴ Binnen de televisiewetenschappen wordt, in verband met deze twee begrippen, voornamelijk onderzoek gedaan naar ras en etniciteit in fictionele programma's.³⁵ Mijn onderzoek zal het concept zien als een discursieve strategie en toepassen op nieuwsberichtgeving. Er zal onderzocht worden in hoeverre de begrippen worden ingezet door programmamakers van het JEUGDJOURNAAL om identiteiten te construeren.

In het boek *Culture and Imperialism* concludeert Said dat Europeanen de westerse cultuur als dominant zien en dat niet-westerse culturen anders worden afgebeeld.³⁶ Volgens Said is media *the cultural apparatus* waarmee het westen zijn perceptie over de ander ontleent. Op deze wijze maakt het niet uit of de mediateksten van het JEUGDJOURNAAL over 'de ander' waarheidsgetrouw zijn, het programma kan immers een bepaald beeld neerzetten en deze als waarheidsgetrouw presenteren. Van oorsprong richt Said zich op de representatie van het Midden- Oosten. In de casestudy van dit onderzoek zal, gezien de probleemstelling, de focus liggen op de representatie van Rusland, Oekraïne en de Europese Unie (EU). De analyse van oriëntalisme en othering tracht aan te tonen hoe een bepaald discours inzichten kan verschaffen over de productie en constructie van bepaalde identiteiten. Er zal onderzocht worden binnen het proces van othering of er sprake is van een wij/zij discours en hoe er een constructie wordt gemaakt van 'de ander' door verschillen in identiteitsconstructies aan te tonen.

2.2 Representatie in nieuwsberichtgeving

In het discours over representaties in nieuwsberichtgeving wordt vaak gesproken over de 'realiteitsclaim'. Jaap van Ginneken stelt bijvoorbeeld dat journalisten het nieuws

³³ Said, *Orientalism*, 2.

³⁴ Said, *Orientalism*, 13-21.

³⁵ Onder andere door: Herman Gray, *Watching Race: Television and the Struggle for Blackness* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1995)

³⁶ Edward Said, *Culture and Imperialism* (New York: Knopf, 1993), 23.

vaak als objectief presenteren, waardoor het nieuws als de 'waarheid' kan worden gezien door de kijker.³⁷ William Gamson vult aan dat televisiekijkers inzichten proberen te verkrijgen in politieke en sociale gebeurtenissen door nieuwsberichten te raadplegen, maar dat nieuws nooit neutraal kan zijn door invloeden van buitenaf.³⁸ Mijn onderzoek zal zich aansluiten bij de eerder besproken cultuurwetenschappelijke benadering van Stuart Hall over het gestructureerde karakter van nieuwsberichtgeving. Hall geeft aan dat communicatie bepaald wordt door constructie.³⁹ Het gestructureerde karakter van nieuws verzekert dat meer dan één standpunt wordt gepresenteerd in het publieke debat in de media.⁴⁰ Daarnaast representeert een constructie verschillende institutionele overwegingen. Een neutrale vorm van nieuws is zodoende onmogelijk omdat het bepaald wordt door institutionele en politieke structuren.

De constructie van het nieuws kan gezien worden als een proces van representatie. Een representatie biedt volgens Stuart Allan een interpretatie voor de kijker waarmee 'de wereld' gherdefinieerd kan worden.⁴¹ Volgens Kress en van Leeuwen hangt representatie naast interpretatie ook af van de context waarbinnen het geproduceerd wordt.⁴² De context hangt af van de wisselwerking tussen culturele, sociale en psychologische aspecten, en bepaalt de betekenis en constructie van een beeld.⁴³ Hall stelt het volgende over representatie:

Representation is a very different notion from that of reflection. It implies the active work of selecting and presenting, of structuring and shaping; not merely the transmitting of an already existing meaning, but the more active labor of making things mean.⁴⁴

³⁷ Jaap van Ginneken, *De schepping van de wereld in het nieuws* (Houten: Bohn Stafleu van Loghum, 1996), 21-23.

³⁸ William Gamson, et al, "Media Images and the Social Construction of Reality," *Annual Review of Sociology* 18 (1992): 373-375.

³⁹ Hall, "The Structured Communication of Events", 1-3

⁴⁰ Ibidem, 23.

⁴¹ Stuart Allan, "News from NowHere: Televisual News Discourse," in *Approaches to Media Discourse*, red. Peter Garret en Allan Bell (Oxford: Blackwell, 1998): 106.

⁴² Gunther Kress en Theo van Leeuwen, *Reading Images: the Grammar of Visual Design* (Londen: Routledge, 2006), 4-7

⁴³ Ibidem, 5-9.

⁴⁴ Stuart Hall, "The Rediscovery of Ideology: Return to the Repressed in Media Studies," in *Culture, Society and the Media*, red. Michael Dwyer, et al. (New York: Methuen, 1982): 124-155.

Op deze manier ligt de constructie van taal en beeld in nieuwsberichtgeving aan de basis van het betekenisgevingsproces. Hall bemerkt een sterke samenhang tussen cultuur en representatie. Hij beargumenteert dat mensen in een bepaalde cultuur tekens interpreteren en vervolgens betekenis geven door middel van discoursen.⁴⁵ Volgens Hall interpreteren mensen uit dezelfde cultuur tekens op dezelfde manier omdat zij dezelfde tekens delen. Hoe meer vormen van representatie terugkeren in de bepaalde samenleving, hoe waarschijnlijker het is dat deze representaties veranderen in cognitieve concepten.

Fairclough legt de relatie tussen representatie en sociale motivatie van de programmamakers. Volgens hem gaat de analyse van representaties in mediateksten voornamelijk over keuzes die worden gemaakt.⁴⁶ Wat wordt wel en wat wordt niet vertoond? Vraagstukken over sociale motivaties, ideologie, en relaties van macht staan volgens hem centraal.⁴⁷ Programmamakers en journalisten hebben op deze wijze invloed op representaties omdat zij bepalen hoe de 'crisis' wordt belicht. Fairclough stelt dat de bredere sociale impact van media niet alleen laat zien hoe de wereld 'selectief' gerepresenteerd wordt, het toont ook welke sociale identiteiten en welke 'zelf' ze projecteren en welke culturele waarden worden uitgedragen.⁴⁸ Ook Hall geeft aan dat omroepen verantwoordelijk zijn voor het initiëren van communicatie over gebeurtenissen.⁴⁹ Zij maken keuzes over de gerapporteerde gebeurtenissen, zij kiezen de experts die over de gebeurtenis spreken, zij bepalen de agenda van 'belangrijke kwesties'.

In de analyse van de representatie van de 'Oekraïne crisis' in het JEUGDJOURNAAL ligt nadruk op het contextualiseren van het onderzoeksmateriaal om op deze wijze culturele representatie vanuit sociale constructie toe te lichten. Er zal onderzocht worden vanuit welk perspectief de programmamakers de 'Oekraïne crisis' representeren, op welke manier dit in bepaalde kaders voor jeugd informatietelevise wordt gegoten en hoe dit zich verhoudt tot de sociaal-culturele context.

⁴⁵ Stuart Hall, *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices* (London: Sage, 1997), 3.

⁴⁶ Fairclough, *Media Discourse*, 104.

⁴⁷ Ibidem

⁴⁸ Ibidem, 103-109.

⁴⁹ Hall, "The Structured Communication of Events", 10.

Hoofdstuk 3. Methodologie

Om te achterhalen hoe de 'Oekraïne crisis' in het JEUGDJOURNAAL is gerepresenteerd, wordt er onderzoek gedaan naar discursieve uitingen. De analyse van discursieve uitingen geeft immers inzichten over de manier waarop 'onze wereld' gecategoriseerd en gestructureerd wordt en hoe er betekenissen aan 'onze wereld' worden gegeven.⁵⁰ In dit methodologische kader zal allereerst een beschrijving worden gegeven van de KDA, de onderzoeksmethode van dit onderzoek. Vervolgens wordt getoond hoe deze KDA wordt ingezet. Tot slot zal een verantwoording van het onderzoeksmateriaal worden gepresenteerd.

3.1.1 KDA en Fairclough

Voor het analyseren van media discoursen biedt Fairclough een kritische taalwetenschappelijke benadering middels de KDA. Fairclough's benadering wordt in dit onderzoek als uitgangspunt genomen omdat het antwoorden kan geven over de relatie tussen taal, maatschappij, macht, identiteit, ideologie, politiek en cultuur.⁵¹ De KDA heeft als doel de relaties tussen discoursen, maatschappij en cultuur bloot te leggen. Het biedt een sociaal-politieke focus, toegewijd om ongelijke machtsrelaties te ontdekken en aan te tonen hoe discoursen sociaal-politieke dominantie kunnen produceren of uitdagen.⁵² De KDA van Fairclough is een interdisciplinaire benadering waarin een tekstuele en sociale analyse gecombineerd worden.⁵³ De methode heeft als vertrekpunt dat de manier waarop taal gestructureerd wordt geen neutrale reflectie van de werkelijkheid is maar dat taal juist een grote rol speelt in het veranderen van 'onze' wereld.⁵⁴ Een discours geeft volgens Fairclough een constructie aan de kennis van de mens, over bepaalde identiteiten en relaties. Fairclough pleit dat analytici zich in de analyse van mediateksten daarom ook meer moeten richten op representaties, vorming van identiteiten en de relatie tussen hen.⁵⁵ Discoursen kunnen echter ook verandering bieden aan deze kennis door te reflecteren op bijvoorbeeld identiteiten en relaties.

⁵⁰ Jorgensen en Phillips, 81.

⁵¹ Rahimi Forough en Mohammad Javad Riasati, "Critical Discourse Analysis: Scrutinizing Ideologically Driven Discourses" *International Journal of Humanities and Social Science* 16 (2011): 107.

⁵² Garret en Bell, 6.

⁵³ Marie Gillespie en Jason Toynbee, *Analyzing Media Texts* (Berkshire: Open University Press, 2006), 122.

⁵⁴ Jorgensen en Phillips, *Discourse Analysis as Theory and Method*, 9.

⁵⁵ Fairclough, *Media Discourse*, 123.

De KDA heeft ook als doel aan te tonen wat taal en machtsrelaties zijn en hoe deze dominant zijn geworden in de maatschappij.⁵⁶ In deze casus uit macht zich in de mogelijkheid om verschillende betekenissen te produceren, in dit geval door het JEUGDJOURNAAL. Macht is zoals eerder gesteld afhankelijk van degene die de mogelijkheid bezit om een bepaald sociaal probleem te bepalen en te definiëren. Hoewel Fairclough pleit voor het belang van de analyse van visuele media uitingen⁵⁷, kan er gesteld worden dat hij in zijn analyses meer aandacht besteedt aan het linguïstische aspect. In mijn eigen analyse zal de analyse van beeldmateriaal meer worden toegepast dan in de mate dat Fairclough dat doet. Deze visuele uitingen zijn belangrijk omdat ze mediateksten kunnen benadrukken of zelfs bekritisieren.

3.1.2 KDA en ideologie

Voor het uitvoeren van een KDA is het essentieel om het concept ideologie toe te lichten. Het definiëren van ideologie is complex aangezien verschillende theoretici het concept vanuit verschillende perspectieven belichten. Van Dijk geeft aan dat ideologieën bestudeerd moeten worden vanuit sociale cognitie maar ook vanuit een sociaal, politiek, cultureel en historisch perspectief. Ideologie is volgens hem de kennis, houding en overtuiging die worden gedeeld door een groep, organisatie of andere sociale gemeenschappen.⁵⁸ Discours en ideologie zijn onlosmakelijk aan elkaar verbonden. Enerzijds beïnvloeden ideologieën discourses, anderzijds worden ideologieën grotendeels gevormd, veranderd en gereproduceerd door discourses.⁵⁹ Volgens Fairclough zijn ideologieën: “Significations generated within power relations as a dimension of the exercise of power and struggle over power”.⁶⁰ In dit onderzoek wordt ideologie gezien als een systeem van waarden die een bepaalde gemeenschap representeren. Voor het bestuderen van de casestudy is het van belang om ideologische inbedding in de nieuwsberichtgeving van het JEUGDJOURNAAL te achterhalen. Door te onderzoeken welke discourses circuleren in het onderzoeksmateriaal kan aangegeven worden welke ideologie het JEUGDJOURNAAL mogelijk verwerkt.

⁵⁶ Forough en Riasati, “Critical Discourse Analysis”, 107.

⁵⁷ Fairclough, *Media Discourse*, 17

⁵⁸ Teun van Dijk, *Ideology: A Multidisciplinary Approach* (Londen: Sage Publication, 1998), 3-4.

⁵⁹ *Ibidem*, vii

⁶⁰ Fairclough, *Discourse and Social Change* (Cambridge: Polity Press, 1992), 67.

3.2 Aanpak onderzoek

Fairclough gaat ervan uit dat er een relatie is tussen tekst, sociale context, ideologieën en machtsverhoudingen. Om deze relaties te onderzoeken stelt hij voor de KDA een driedimensionaal kader op voor het analyseren van mediateksten en discoursen: een *tekstuele analyse*, een analyse van *discursieve praktijk* en de *sociaal-culturele praktijk*.⁶¹ Fairclough beargumenteert dat er een selectie moet worden gemaakt in het onderzoeksmateriaal om de analyse uitvoerbaar te maken door te richten op specifieke elementen.⁶² De volgorde van het driedimensionale kader staat volgens hem ook niet vast. Om deze reden zal in dit onderzoek allereerst de sociaal-culturele praktijk worden geanalyseerd waarin de focus ligt op de politieke context. De speech van de voormalig minister van Buitenlandse Zaken Frans Timmermans: 'Europe's Eastern Border: Using *Realpolitik* to achieve our Ideals'⁶³ zal als uitgangspunt worden genomen (zie bijlage 3). Deze toespraak dient als voorbeeld en is niet representatief voor het totale sociaal-culturele kader. De toespraak biedt een frame, maar zal niet de focus zijn van dit onderzoek. Door de minister te zien als woordvoerder voor de Nederlandse overheid kunnen globale uitspraken worden gedaan over belangrijke elementen uit de sociaal-politieke context over de 'Oekraïne crisis' binnen de Nederlandse politiek. Uit de toespraak zal een selectie worden gemaakt van relevante uitspraken die bruikbaar zijn voor de analyse over de relatie tussen de sociale praktijk en de nieuwsberichtgeving over de 'Oekraïne crisis' van het JEUGDJOURNAAL. Deze dimensie zal meer introducerend van aard zijn door aan te tonen hoe de sociale praktijk aanleiding is geweest voor de vraagstelling.

De tekstuele analyse van de KDA zal de focus zijn van dit onderzoek. Het analyseren van de mediateksten van het JEUGDJOURNAAL sluit aan bij de probleemstelling van het onderzoek omdat het inzichten kan verschaffen in representaties, de constructie van dominante thema's en de constructie van identiteiten. Er zal worden aangetoond hoe dominante thema's en de pro-Russische en pro-Europese kampen zowel tekstueel als visueel worden gerepresenteerd. In deze tekstanalyse wordt op linguïstisch gebied aandacht besteed aan taalgebruik, woordkeuze en samenhang. Omdat er sprake is van gesproken taal zal in dit onderzoek

⁶¹ Fairclough, *Media Discourse*, 16-18.

⁶² Ibidem, 62.

⁶³ Frans Timmermans, "Europe's Eastern Border: Using Realpolitik to achieve our ideals" (Toespraak, Amsterdam, 2 september, 2014), Rijksoverheid, Geraadpleegd op 28 september, 2014, <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/toespraken/2014/09/02/schoolezing.html>

ook aandacht worden besteed aan intonatie en expressiviteit. Fairclough besteedt hier in zijn analyses minder aandacht aan. Op visueel niveau zal mise-en-scène worden onderzocht door shot-analyses te maken. Aan de discursieve praktijk, volgens de KDA van Fairclough, zal in dit onderzoek minder aandacht worden besteed. Aangezien dit een beperkt onderzoek is binnen de kaders van een Master scriptie zal er dieper worden ingegaan op de tekstanalyse. Uit de tekstanalyse kan mogelijk wel aangetoond worden hoe, met betrekking tot deze casus, je verder kan denken in discursieve praktijken. Het uiteindelijke doel van deze analyse is aantonen hoe strategieën en elementen in de mediateksten van het JEUGDJOURNAAL betekenissen produceren over de 'Oekraïne crisis'.

3.2.1 Verantwoording onderzoeksmateriaal

In tabel 1.0 (bijlage 1) is een overzicht gemaakt van het onderzoeksmateriaal. Dit is een selectie van 46 nieuwsitems uit het JEUGDJOURNAAL, variërend tussen de dertig seconden en tien minuten, over de 'Oekraïne crisis' en de vliegtuigramp. Het onderzoeksmateriaal is een representatieve corpus van achttien nieuwsitems waarin over de onrusten tussen Oekraïne en Rusland wordt bericht. Op basis van dit onderzoeksmateriaal is een vooranalyse uitgevoerd waaruit drie dominante thema's zijn voortgevloeid die noodzakelijk zijn voor het beantwoorden van deelvraag twee. In deze vooranalyse is uit elke nieuwsitem achterhaald welke thema's zijn besproken. Vervolgens is een selectie gemaakt van de drie meest voorkomende thema's. Voor het analyseren van de deelvragen zal voor elk paragraaf een selectie worden gemaakt van twee (soms drie) passende nieuwsitems, waarvan de geselecteerde transcripten en beelden worden geanalyseerd. In de analyse worden verschillende nieuwsitems aangehaald, hiernaar zal verwezen worden door de nummering in tabel 1 (N1, N2, N3, et cetera)

Hoofdstuk 4. Politieke context van de Krim crisis

De analyse van de sociaal-culturele praktijk heeft betrekkingen op de situationele context en geeft volgens Fairclough meer inzichten in bijvoorbeeld bredere institutionele praktijken.⁶⁴ Dit hoofdstuk richt zich op belangrijke elementen uit de sociaal-culturele praktijk en de politieke context van de 'Oekraïne crisis'. De speech van toenmalige minister van Buitenlandse zaken Frans Timmermans zal hiervoor inzichten geven. De speech is gehouden op 2 september 2014 op de H.J Schoo-lezing, en is georganiseerd door weekblad *Elsevier*. Timmermans bespreekt in zijn toespraak verschillende politieke besluitvormingen en verwachtingen over de EU betreft de omgang met de 'oosterse grenzen'. Hiermee geeft hij voornamelijk een euro-centristische visie op problematieken en de rol die de EU op zich zou moeten nemen. Hij geeft een kritische blik op het internationale politieke stelsel en bespreekt ordening en machtsrelaties van landen ten opzichte van Europa.

In dit interview biedt Timmermans een duidelijk perspectief op de 'Oekraïne crisis'. Naar aanleiding van de MH17 vliegtuigramp verklaart hij Nederland verantwoordelijk voor de repatriëringsmissie.⁶⁵ Timmermans stelt dat Oekraïne en Nederland meer naar elkaar zijn toegegroeid door de ramp, waarin hij de suggestie wekt dat Oekraïne hun hulp nodig heeft⁶⁶:

Niet alleen Oekraïne, ook onze partners in de EU en daarbuiten verwachten dat Nederland Oekraïne bij staat in deze razend ingewikkelde, haast existentiële fase van het bestaan van deze oude natie in een jong land. Oekraïne moet de kans krijgen zich ook op langere termijn tot een stabiel land te ontwikkelen.

Timmermans doelt hier voornamelijk op economische en humanitaire steun en het behoud van democratisering. Het lijkt alsof hij hier tevens een genuanceerde kritische blik geeft op de Russische militaire infiltratie op de Krim door aan te kaarten dat Oekraïne zich moet ontwikkelen tot een 'stabiel' land. Hij geeft vervolgens aan dat de EU een 'stevigere rol' moet vervullen om veiligheid en stabiliteit te waarborgen: "Bij de grote vraagstukken is een verdeeld Europa een machteloos Europa en daarmee een bedreiging voor de veiligheid en stabiliteit van de lidstaten."⁶⁷ In de toespraak stelt Timmermans een duidelijke pro-Europese houding op. Ook biedt hij in het verdere

⁶⁴ Fairclough, *Media Discourse*, 62.

⁶⁵ Zie bijlage 3: Alinea 32

⁶⁶ Zie bijlage 3: Alinea 32-33

⁶⁷ Zie bijlage 3: Alinea 35

verloop van de toespraak een duidelijke visie over de rol van Rusland. Hij neemt hier een stellig standpunt in dat de EU een balans moet vinden in haar beleid en sancties moet stellen voor het 'machtige' Rusland om veiligheid en stabiliteit te waarborgen. Middels zijn woordkeuze geeft Timmermans tevens een anti-Poetin perspectief door woorden te gebruiken als: 'de destructieve lijn van Poetin', 'meester in escalatie', 'overbluffen'.⁶⁸ In het onderstaande citaat⁶⁹ illustreert Timmermans de positie dat Nederland en de EU in moeten nemen tijdens deze kwestie en beargumenteert hij waarom sancties tegen Rusland noodzakelijk zijn:

Overigens mogen wij niet de fout maken te denken dat het snel overwaait en dat we ons geen sancties kunnen permitteren. Wat wij ons niet kunnen permitteren is toegeven aan de logica van landjepik als je je zin niet krijgt, van de toelaatbaarheid van militaire activiteiten in een buurland om dat land te destabiliseren en economisch en politiek op de knieën te krijgen. Die logica, eenmaal onweersproken, zal de neiging hebben ook elders op te duiken, de retoriek van president Poetin en de nu al vele maanden aanhoudende extreme, agressieve nationalistische retoriek in de Russische media doen het ergste vermoeden.

Door woorden te gebruiken als 'landjepik' en 'extreme nationalistische retoriek' en deze in verband te brengen met de politieke koers die Rusland vaart, lijkt Timmermans een relatie te leggen met imperialistische discoursen; het proces waarbij Rusland mogelijk haar macht wil uitbreiden door Oekraïne te 'veroveren' door een eigen politiek en cultuur op te dringen. Later in de toespraak komen waarden van de EU naar voren⁷⁰:

De oostgrens van Europa staat voor het gebied waar onze waarden het moeilijk hebben, omdat zij bedreigend zijn voor de daar heersende macht. Als Rusland zijn zin krijgt in Oost-Europa, dan schuift de grens verder terug dan waar hij nu ligt. De grens van Europa is daar waar die waarden worden uitgedaagd, worden bevochten, worden teruggedrongen, én daar waar het noodzakelijk is ze te verdedigen.

In de grondbeginselen van de EU staan enkele waarden waarop deze Unie is berust. Deze zijn onder andere eerbied voor menselijke waardigheid en mensenrechten,

⁶⁸ Zie bijlage 3: Alinea 37

⁶⁹ Ibidem

⁷⁰ Zie bijlage 3: Alinea 46

vrijheid, democratie en gelijkheid.⁷¹ Door te verwijzen naar imperialistische discoursen lijkt het JEUGDJOURNAAL een beeld te construeren waarin Rusland de waarden van vrijheid en democratie uitgedaagd.

Tot slot kaart Timmermans het gevaar aan van de afhankelijkheid van de EU ten opzichte van Rusland. Hij geeft een paradox aan dat ondanks vele verschillen de EU toch veel samenwerkt met Rusland. Timmermans geeft aan dat geopolitieke en strategische overwegingen een ondergeschikte rol hebben gespeeld in het beleid van de EU.⁷² Het blijkt nu echter, mede door de crisis in Oekraïne, dat integratie noodzakelijk is en de enige manier voor Europa om de machtsverhoudingen te veranderen en de Europese economische markt te versterken. De afhankelijkheid van Rusland zorgt volgens hem namelijk voor een instabiel Europa in het algemeen.⁷³

In de toespraak van Timmersmans komt een duidelijk pro-Europees discours naar voren. Hij haakt in op drie problemen: Oekraïne als 'zwak' land dat hulp moet krijgen van de EU om zich als stabiel land te ontwikkelen, Rusland als (te) invloedrijke grootmacht en Europa dat meer moet samenwerken. Ik zal in het verdere verloop van deze scriptie onderzoeken in hoeverre deze pro-Europese ideologie van de Nederlandse overheid verwerkt is in de tekstuele en visuele media uitingen van het JEUGDJOURNAAL over de 'Oekraïne crisis'.

⁷¹ "Grondbeginselen van de Unie," *De Grondwet voor Europa*, Geraadpleegd op 2 november, 2014, http://europa.eu/scadplus/constitution/objectives_nl.htm

⁷² Zie bijlage 3: Alinea 39

⁷³ Zie bijlage 3: Alinea 40-43

Hoofdstuk 5. Representatie van dominante thema's

Fairclough benadrukt dat in een representatie vaak onderwerpen worden geaccentueerd of onderbelicht.⁷⁴ In paragraaf 5.2 tot 5.5 wordt geanalyseerd welke onderwerpen prominent aanwezig zijn en hoe deze visueel en tekstueel worden gerepresenteerd. Allereerst zal in 5.1 worden toegelicht hoe de nieuwsitems van het JEUGDJOURNAAL over de crisis in het algemeen gestructureerd zijn en hoe de relatie tussen presentatoren, voice-over en het publiek in de nieuwsitems worden geconstrueerd.

5.1 Algemene structuur nieuwsitems en constructie identiteiten

De nieuwsitems van het JEUGDJOURNAAL variëren tussen de dertig seconden en drie minuten. Binnen dit tijdsbestek wordt een actualiteit kort en bondig uitgelegd aan de kijker. Het programma begint meestal met een introductie van de *voice-over*, over de gebeurtenis, die wordt ondersteund met beeldmateriaal. Deze voice-over verschaft informatie waardoor het zowel een mediërende als informatieve rol heeft. Vervolgens komt de presentator in beeld die dieper ingaat op het onderwerp, of een 'expert' introduceert. De presentator vervult zodoende ook een informatieve of faciliterende rol. In bijna elk item wordt vervolgens aandacht besteed aan het contextualiseren en de totstandkoming van de crisis. Dit gebeurt op een eenvoudig niveau met behulp van animatievoorbeelden (figuur 1). In deze animaties wordt gewerkt met heldere kleuren waardoor bijvoorbeeld duidelijk het verschil aangeven wordt van de grenzen van Rusland, Oekraïne en Europa. Middels kleur worden ook verschillende groeperingen onderscheiden. Het programma werkt met karakteristieke, herkenbare symbolen zoals bijvoorbeeld van de vlaggen van Europa en Rusland. Door het gebruik van symbolen worden politieke kwesties over de verdeling in Oekraïne verduidelijkt. Het JEUGDJOURNAAL maakt veel gebruik van herhaling van beeldmateriaal en tekst. Herhalingen zorgen voor verbetering van begrijpelijkheid van de teksten voor kinderen.⁷⁵ Door dit repetitieve karakter is het voor de doelgroep van het JEUGDJOURNAAL gemakkelijker de politiek geladen informatie te volgen.

⁷⁴ Fairclough, *Analysing Discourse*, 134.

⁷⁵ Shalom Fisch, *Children's Learning from Television* (Londen: Routledge, 2004), 12-13.

Figuur 1: JEUJDJOURNAAL: 'Het lijkt wel oorlog', 00:53min en 'Geen groente en fruit naar Rusland', 00:59min (Screenshot door Aniek Geerdink, genomen op 20 oktober 2014. <http://jeugdjournaal.nl/item/601520-het-lijkt-wel-oorlog.html> en <http://jeugdjournaal.nl/item/684512-geen-groente-en-fruit-naar-rusland.html>)

Fairclough geeft aan dat het van belang is in acht te nemen hoe de identiteit van de presentator en de voice-over wordt geconstrueerd en wat zijn relatie is met het publiek.⁷⁶ Opvallend is dat de presentatoren in de nieuwsitems niet tot nauwelijks een uitgesproken persoonlijkheid krijgen aangemeten. De interactie tussen publiek en presentator blijft op deze wijze beperkt. De voice-over en de presentator gaan dan ook niet verder dan de rol waarin zij educatie verschaffen en informatie verspreiden. In tegenstelling tot de ietwat statige houding dat presentatoren aangemeten krijgen in bijvoorbeeld het NOS JOURNAAL, worden de presentatoren van het JEUJDJOURNAAL wel iets toegankelijker gepresenteerd. Kleding is bijvoorbeeld speelser door het gebruik van prints en kleur (figuur 12). Door informele kleding kan mogelijk de afstand tussen kijker en presentator worden verkleind.

Figuur 2: JEUJDJOURNAAL: 'Het Jeugdjournaal over de vliegramp', 00:46 min en 'President Oekraïne maakt afspraak', 01:04 min (Screenshot door Aniek Geerdink, genomen op 28 oktober 2014. <http://jeugdjournaal.nl/item/676754-het-jeugdjournaal-over-de-vliegramp.html> en <http://jeugdjournaal.nl/item/614533-president-oekraïne-maakt-afspraak.html>)

Op linguïstisch niveau kan gesteld worden dat de presentatoren allen op een langzaam tempo algemeen beschaafd Nederlands spreken. In de teksten in het JEUJDJOURNAAL wordt geen technisch of ingewikkeld jargon gebruikt. De presentatoren, maar ook de voice-over, besteden aandacht aan duidelijke intonatie en eenvoudig woordgebruik. Ze

⁷⁶ Fairclough, *Media Discourse*, 145.

hebben hierdoor een open benaderingswijze. Wat opvalt is dat expressiviteit in zowel gesproken taal als lichaamsbeweging ontbreekt. Iets wat je wel zou verwachten in kinderprogramma's, wat bijvoorbeeld ook is gebleken uit het onderzoek van Annette Bout over de expressiviteit van nieuwslezers.⁷⁷ Fairclough stelt dat er een verschuiving zichtbaar is waarin personele aspecten van identiteit meer geliefd zijn en waar de projectie van een aantrekkelijke persoonlijkheid belangrijker wordt dan de rol van de presentator.⁷⁸ Deze verschuiving is in de bovenstaande analyse in kleine mate zichtbaar. In het JEUGDJOURNAAL lijkt het alsof informatie verschaffen zo min mogelijk is gemixt met entertainment. Dit is overeenkomstig met het beleid van de publieke omroep waarin informatie en educatie en institutionele rollen centraal staan.

5.2 Demonstraties en onrusten over verdeling Oekraïne

In nieuwsberichtgeving over de 'Oekraïne crisis' bericht het JEUGDJOURNAAL over verschillende demonstraties en onrusten die plaatsvinden in het land. In N1 wordt bericht over de onrusten in Kiev, waar demonstranten tegen de toenmalige Pro-Russische president protesteren. De ernst van de situatie wordt aangekaart door heftige beelden te tonen waarin demonstranten bommen gooien en vuur stichten (figuur 3). De ondersteunde tekst bestempelt de situatie als 'levensgevaarlijk'. Ook woorden als: 'chaos' en 'uit de hand gelopen'⁷⁹, hebben als gevolg dat het onderwerp urgentie en intensiteit meekrijgt.

Figuur 3: JEUGDJOURNAAL: 'Het lijkt wel oorlog', 00:21 en 00:27 min (Screenshot door Aniek Geerdink, genomen op 31 oktober 2014. <http://jeugdjournaal.nl/item/601520-het-lijkt-wel-oorlog.html>)

Een groepje leerlingen van de Nederlandse 'Pechersk' school in Kiev spreekt vervolgens via Skype over hun ervaringen rondom de demonstraties. Het JEUGDJOURNAAL geeft hiermee een blik op de situatie vanuit het perspectief van de doelgroep. Er wordt

⁷⁷ Annette Bout, "Expressiviteit bij nieuwslezers" (Masterscriptie, Universiteit van Tilburg, 2008), <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=73884>

⁷⁸ Fairclough, *Media Discourse*, 128.

⁷⁹ "Oekraïens leger grijpt in," JEUGDJOURNAAL, 00:11 min, 15 april 2014. Geraadpleegd op 18 oktober, 2014, <http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/601520-het-lijkt-wel-oorlog.html>

aangegeven wat het effect en de gevolgen zijn van de demonstraties op het dagelijkse leven van de kinderen. Zo kunnen er bijvoorbeeld geen naschoolse activiteiten meer worden gedaan (regel 3 figuur 4). Door te verwijzen naar de gevolgen van de crisis voor kinderen construeert het JEUGDJOURNAAL een bepaald beeld waarmee de kijkers zich mogelijk kunnen identificeren. Op deze manier kan het conflict binnen de belevingswereld van de kijkers worden geplaatst. In het JEUGDJOURNAAL worden vaker kinderen ingeschakeld om een mening of visie te geven. Het JEUGDJOURNAAL lijkt hier terug te vallen op strategieën van personalisatie. Volgens Raeymaekers staat nieuws voor jonge kinderen vaak ver van hun eigen realiteit af, de impact van nieuws is daarom ook minder groot.⁸⁰ Door kinderen te gebruiken om een crisis te omschrijven zal de doelgroep zich mogelijk meer kunnen inleven waardoor ze zich meer bewust worden van de situatie. De kinderen maken in het nieuwsitem meermaals gebruik van persoonlijke voornaamwoorden 'ik', 'zij', 'wij' (regel 2, 8, 9, 10, 11, 12, 13). Er wordt een gevoel geconstrueerd waar 'zij' spreken over 'hen' tegen 'ons'. Hieruit blijkt dat het programma vanuit het perspectief van kinderen de situatie begrijpelijk wil maken voor de kijkers door een bepaalde dialoog te construeren tussen kijker en publiek. Het lijkt alsof de kijker thuis aan het Skypen is met de kinderen in Kiev. Door te benadrukken dat de demonstraties *heel gewelddadig* zijn (regel 4) en aan te tonen dat "het best eng is wat er gebeurt" (regel 11), wordt de kwestie vanuit de belevingswereld van de kinderen gerepresenteerd. De intonatie op woorden als 'heel' en 'best eng' versterkt mogelijk de impact van de crisis voor de kijker.

⁸⁰ Karen Raeymaekers, *De kloof tussen jongeren en nieuws* (Gent: Academia Press, 2003), 9-12.

Figuur 4⁸¹:

1. Presentator	Kinderen op de Nederlandse school in Kiev merken veel van de demonstraties, de school staat er in de buurt. Wij spraken met een groepje leerlingen
2. Leerling 1	Om drie uur moeten we al naar huis
3. Leerling 2	Ja normaal zijn er nog mensen die activiteiten hebben na school maar gisteren waren die allemaal afgelast omdat het heel erg gewelddadig was.
4. Leerling 1	Héél erg gewelddadig.
5. Leerling 2	Het lijkt net een oorlogsgebied
6. Leerling 1	Ja want al die mensen en die rook, het is helemaal zwart eigenlijk.
7. Leerling 2	Eigenlijk zijn er twee groepen, de ene groep die vredig protest uitvoert en die andere wil dat gewoon niet. Die gebruiken actie.
8. Leerling 3	Ze gooien stenen naar de politie
9. Leerling 1	En dat ze bommen gooien naar de politie, en heel veel rook.
10. Leerling 4	Ik woon naast de protesten en ik kan de rook zien enzo. Ik kan niet zo goed slapen.
11. Leerling 2	Ik vind het best eng wat daar gebeurt. Ik moet er niet aan denken als ik er tussen moet staan.
12. Leerling 1	Ik ook niet.
13. Leerling 1	Ze kunnen jou gewoon in de gevangenis stoppen, ze kunnen alles. De regering is heel machtig.

Durkin geeft vanuit pedagogisch onderzoek aan dat kinderen steeds meer waarde hechten aan referentiegroepen, waarmee ze een sterke betrokkenheid kunnen creëren.⁸² Kinderen worden in de berichtgeving van het JEUGDJOURNAAL niet alleen ingezet als identificatie voor de kijker. Het JEUGDJOURNAAL zet kinderen ook in als ‘expert’ op basis van ervaring om de ‘Oekraïne crisis’ in een begrijpelijk kader te plaatsen. Dit komt overeen met de theorie van Scannel waarin ‘publieke personen’ worden opgeroepen voor hun mening en kennis en ‘privé personen’ voor hun ervaringen.⁸³ Fairclough stelt enkele voorwaarden waaraan deze experts moeten voldoen.⁸⁴ Uit de analyse blijkt dat de kinderen echter niet aan deze voorwaarden voldoen. Ze vervullen niet de conventionele rol van professional, die rustig spreekt en een gezaghebbende houding aanneemt. De gesprekken gaan ongestructureerd, verlopen snel en zijn niet doordacht. De boodschap die zij overbrengen wordt lichtelijk expressief overgebracht door het overmatig gebruik van handbewegingen (figuur 5). Het niveau van deze dialoog ligt op echter wel op één lijn van de doelgroep van het

⁸¹ “Het lijkt wel oorlog,” JEUGDJOURNAAL, 01:25 tot 02:50 min, 24 januari 2014. Geraadpleegd op 27 oktober, 2014, <http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/601520-het-lijkt-wel-oorlog.html>

⁸² Kevin Durkin, *Developmental Social Psychology: from Infancy to Old Age* (Malden: Blackwell, 1997), 77-80.

⁸³ Paddy Scannel, “Public Service Broadcasting and Modern Public Life,” in *Culture and Power: A Media, Culture and Society Reader*, red. Scannel, et al (Londen: Sage Publications, 1989): 135-166.

⁸⁴ Fairclough, *Media Discourse*, 134.

programma waardoor het aantrekkelijker en begrijpelijker wordt om de informatie te volgen.

Figuur 5: JEUGDJOURNAAL: 'Het lijkt wel oorlog', 01:52 min (Screenshot door Aniek Geerdink, genomen op 27 oktober 2014. <http://jeugdjournaal.nl/item/601520-het-lijkt-wel-oorlog.html>)

In N2 wordt middels de voice-over aangekaart hoe ernstig de demonstraties en onrusten zijn door een dodenaantal te noemen⁸⁵. De keuze om niet dieper in te gaan op deze doden kan mogelijk te maken met strategieën van het programma om onderwerpen met betrekking tot dood en geweld in een geschikt kader voor de doelgroep te gieten. Strategieën voor de representaties van gewelddadig nieuws hebben vaak betrekking op dominante discourses over geweld op televisie waarin wordt uitgegaan van de notie dat kinderen niet bang mogen worden van het kijken naar nieuws. Van der Molen geeft vanuit pedagogisch opzicht meerdere strategieën hiervoor. Bij representaties van geweld is het bijvoorbeeld beter voor kinderen om indirect het gevaar aan te tonen en geen afschuw wekkende beelden van dode of gewonde mensen te presenteren.⁸⁶ Ook kan er een bepaalde afstand worden gecreëerd door bijvoorbeeld niet originele geluiden (van bijvoorbeeld geschreeuw en ontploffingen) achter de beelden te plaatsen aangezien dit zorgt voor extra intensiteit.⁸⁷ Uit de analyse blijkt dat het JEUGDJOURNAAL verschillende (beeld)eisen stelt die hiermee rekening houden. Het JEUGDJOURNAAL werkt zodoende vanuit een bepaald discours waarin nieuws sociaal gestructureerd wordt om in te spelen op kinderen en representaties van gewelddadige nieuwsberichtgeving. Op deze wijze wordt de impact van de demonstraties vooral getoond door bijvoorbeeld lijkzakken of brandende huizen te tonen in plaats van schokkende beelden van gewonde mensen (figuur 6). Het nieuws blijft op deze wijze afstandelijker.

⁸⁵ "Veldslag op plein Oekraïne," JEUGDJOURNAAL, 00:38 min, 19 februari 2014. Geraadpleegd op 27 oktober, 2014, <http://jeugdjournaal.nl/item/613319-veldslag-op-plein-in-oekraïne.html>

⁸⁶ Juliette Walma van der Molen, en Brad Bushman, "Children's Direct Fright and Worry Reactions to Violence in Fiction and News Television Programs", *The Journal of Pediatrics*, 153, (2008): 420-424.

⁸⁷ Juliette Walma van der Molen en Marijn de Vries, "Violence and Consolation", *Journal of Educational Media*, 28, (2003): 5-19.

Figuur 6 : JEUGDJOURNAAL: 'President Oekraïne maakt afspraak', 00:06 min en 'Veldslag op plein Oekraïne', 00:23 min (Screenshot door Aniek Geerdink, genomen op 30 oktober 2014. <http://jeugdjournaal.nl/item/614533-president-oekraïne-maakt-afspraak.html> en <http://jeugdjournaal.nl/item/613319-veldslag-op-plein-in-oekraïne.html>)

Het is opvallend dat, ondanks de ernst van de demonstraties, het JEUGDJOURNAAL vaak een positieve draai aan de kwesties geeft. In N2, zie figuur 7, stelt de verslaggeefster het meisje Slava en daarmee ook de kijker gerust door aan te geven dat er nog steeds elektriciteit is in het land zodat ze met haar opa en oma kan Skypen (regel 7). Daarnaast wordt ook aangegeven dat haar opa en oma niet bang zijn voor de onrusten (regel 10-11). In dit nieuwsitem wordt tevens een verwachting uitgesproken over het einde van de demonstraties (regel 13). Op deze wijze lijkt het JEUGDJOURNAAL bepaalde 'geruststelling strategieën' te gebruiken voor representaties van gewelddadig nieuws voor kinderen. Het 'scherpe randje' van de onrusten wordt er op deze manier afgehaald door middels een persoonlijk verhaal van Slava aan te tonen dat kinderen zich (nog) niet grote zorgen hoeven te maken. Daarnaast wordt de identificatie met de eigen leefwereld benadrukt.

Figuur 7⁸⁸:

1. Presentator	De tienjarige Slava uit IJsselstein volgt het nieuws op de voet. Haar moeder komt er vandaan en haar opa en oma wonen nog steeds in de hoofdstuk Kiev.
2. Voice-over	Slava en haar broertje Arthur willen niets missen van het nieuws
3. Slava	Ik hoor het van mijn ouders, ik zie het op het nieuws, ik lees het
4. Voice-over	Ze kennen de stad want ze zijn vaak op bezoek geweest bij hun opa en oma
5. Slava	Ik vind het eigenlijk heel onprettig wat er allemaal gebeurt.
6. Voice-over	En natuurlijk maakt het gezin zich ook zorgen voor opa en oma.
7. Verslaggever	In Kiev is er gelukkig op dit moment nog gewoon elektriciteit en internet, dus Slava kan gelukkig de hele dag met haar opa en oma Skypen. Dat is wel fijn he?
8. Slava	Ja..
9. Voice-over	Opa Ivan en Oma Slava wonen net buiten het centrum. Maar opa werkt wel in de binnenstad.
....	
10. Slava	Ben je bang? (tegen opa en oma)
11. Opa en Oma	Nee onze buurt is rustig, we wonen ver van het centrum
12. Slava	Opa denk je dat het nog lang gaat duren?
13. Opa	Ik zou willen dat het snel afgelopen is, maar niemand weet nog wanneer.

5.3 Aftreden president Janoekovitsj

In N3 werpt het JEUGDJOURNAAL een vrij kritische blik op president Janoekovitsj. De voice-over geeft aan dat de demonstraties het gevolg zijn van onvrede over de president. De president wil liever bij Rusland horen en de demonstranten willen juist meer samenwerken met West-Europa aangezien dit volgens hun beter is voor hun toekomst. Vervolgens gaat de presentatrice dieper in op deze ontevredenheid. Ze benadrukt drie negatieve aspecten van Janoekovitsj maar er wordt de keuze gemaakt om geen positieve aspecten van de president te presenteren (figuur 8). Zo representeert de presentatrice een beeld waarin Janoekovitsj neergezet wordt als een kapitalist en uitbouter (regel 3-4), corrupt door te verwijzen naar *vriendjespolitiek* (regel 5) en een misdadiger door te verwijzen dat *zijn* politie met echte kogels schoot op onbewapende demonstranten (regel 8-10).

⁸⁸ "Veldslag op plein in Oekraïne," JEUGDJOURNAAL, 00:45 tot 01:35 min en 02:35 tot 02:55 min, 19 februari 2014. Geraadpleegd op 27 oktober, 2014, <http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/613319-veldslag-op-plein-in-oekraïne.html>

Figuur 8⁸⁹:

1. Presentatrice	Victor Janoekovitsj, is sinds 20120 president van Oekraïne.
2.	Veel Oekraïners hebben genoeg van hem en willen dat hij weg gaat.
3.	Dat komt door een paar dingen. Hij woont bijvoorbeeld in een
4.	gigantisch paleis. Terwijl veel Oekraïners arm zijn.
5.	Veel tegenstanders vinden dat Janoekovitsj aan vriendjespolitiek
6.	doet, hij trekt vrienden en familie voor. Zij krijgen de belangrijkste
7.	banen in zijn land en zijn baas over de grootste bedrijven
8.	Bij de demonstraties van afgelopen weken heeft Janoekovitsj hard in
9.	gegrepen. Zijn politie schoot met echte kogels op vaak
10.	onbewapende demonstranten.

Om dit perspectief te onderbouwen wordt in N3 ook de negenjarige Paula ingeschakeld. Paula geeft aan begrip te hebben voor de demonstranten (figuur 9 regel 1-3). Door de woordkeuze van Paula wordt de situatie op een begrijpelijke manier aan de doelgroep overgebracht. Doordat ze aangeeft dat: “Janoekovitsj niet naar zijn land luistert, hij iedereen mening moet accepteren en dat hij alleen naar zijn eigen woorden luistert” (regel 8-10), wordt op een ‘kinderlijke’ wijze uitgelegd hoe Janoekovitsj als onrechtvaardige dictator gezien kan worden. Ook het woord “gebabbeld” (regel 15) toont dat de monoloog op eenzelfde niveau van de doelgroep ligt, waardoor op een begrijpelijke manier wordt uitgelegd hoe de president veel beloofd zonder deze beloftes na te komen.

Opvallend is dat het JEUGDJOURNAAL vervolgens middels de voice-over aangeeft dat Paula wel snapt waarom de president niet te vertrouwen is. Terwijl, als er kritisch gekeken wordt naar het transcript, naar voren komt dat Paula snapt dat *de bevolking* de president niet vertrouwt maar dat *zij* hoopt op een goede zorg van het land (regel 10-18). Ze geeft dus niet expliciet aan of dit met of zonder Janoekovitsj is. Door deze woordconstructie creëert het JEUGDJOURNAAL een bepaalde betekenis. Paula wordt ingezet als een personage waarmee de doelgroep zich kan identificeren. Hierdoor lijkt het alsof het programma wil dat de kijker deze houding ten opzichte van Janoekovitsj overneemt.

⁸⁹ “President Oekraïne maakt afspraak, “ JEUGDJOURNAAL, 01:04 tot 01:42 min, 21 februari, 2014. Geraadpleegd op 27 oktober ,2014, <http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/601520-het-lijkt-wel-oorlog.html>

Figuur 9⁹⁰:

1. Paula	Ze kunnen jou gewoon in de gevangenis stoppen, ze kunnen alles,
2.	de president is heel machtig. En ik snap ook wel waarom ze dan
3.	gaan protesteren
4.	Maar vandaag is het rustig, de mensen zijn aan het praten en
5.	hopelijk vinden wij een oplossing voor dit probleem.
6. Voice-over	Paula snapt wel waarom veel mensen boos zijn op president
7.	Janoekovitsj
8. Paula	Het aller slechtste wat hij doet is niet naar zijn land luisteren,
9.	hij moet iedereen antwoord accepteren en dat doet hij eigenlijk
10.	niet. Hij luistert alleen naar zijn eigen woorden
11. Voice-over	Paula heeft niet veel vertrouwen in de nieuwe afspraak die de
12.	president vandaag heeft gemaakt.
13. Paula	Ook al heel Janoekovitsj gezegd dat hij de volgende keer een
14.	een nieuwe verkiezing zou doen, denk ik dat de mensen hem niet
15.	zullen geloven want hij heeft al zoveel gebabbeld.
16.	Ik denk dat heel weinig mensen hem nog zullen accepteren.
17.	De mensen willen hem gewoon even weg, gewoon even geen
18.	president meer.
19.	Ik hoop dat we een nieuwe president krijgen die goed voor het land
20.	zal zorgen. Of dat Janoekovitsj goed voor het land zou zorgen
21.	en dat hij dan beter zal luisteren.

In N5 representeert het JEUGDJOURNAAL de president als een soort misdadiger. Door de titel 'President is gevlucht', de introducerende zin 'politie is naar hem op zoek' en vervolgens beschuldigingen te geven van corruptie en de doden tijdens de demonstraties, wordt dit geconstrueerd.⁹¹ Daarnaast toont het JEUGDJOURNAAL een beeld waarin een geïnterviewde pro-Oekraïense demonstrant de president typeert als 'gevaarlijk beest'⁹². Door de keuze te maken dit beeld te verwerken wordt de president geconstrueerd als meedogenloos en onmenselijk. Het programma toont ook een nachtopname waarin zij aanklaarten dat de president in een helikopter is gestapt (figuur 10). Niets wijst er echter op dat dit daadwerkelijk de president is, er is alleen een vage schim te zien van een persoon die in het voertuig stapt. De ondersteunde voice-over geeft echter wel een negatieve lading aan het geheel door te stellen dat dit de president is en dat hij als 'een boef' op de vlucht is. Door te refereren naar "want een gevangenis, daar zou de ex-president zo lang mogelijk van weg willen blijven" (regel 4-5) wordt de suggestie gewekt waarin het lijkt alsof de president hier wel in thuis hoort.

⁹⁰ "President Oekraïne maakt afspraak," JEUGDJOURNAAL, 02:19 tot 03:29 min, 21 februari 2014. Geraadpleegd op 27 oktober, 2014, <http://jeugdjournaal.nl/item/614533-president-oekraïne-maakt-afspraak.html>

⁹¹ 'President van Oekraïne gevlucht', JEUGDJOURNAAL, 00:04, 24 februari, 2014. Geraadpleegd op 27 oktober 2014, <http://jeugdjournaal.nl/item/615725-president-van-oekraïne-gevlucht.html>

⁹² Ibidem, 01:03.

Figuur 10⁹³:

1. Voice-over	Janoekovitsj zou in ieder geval niet meer aan de macht komen
2.	denken velen. Op beelden van een bewakingscamera is te zien
3.	dat hij een helikopter in is gestapt. Op weg naar een geheime locatie
4.	want een gevangenis, daar zou de ex-president zo lang mogelijk
5.	weg van willen blijven.

Door een selectie te maken in beeldmateriaal en bepaalde linguïstische keuzes te maken wordt de president op een bepaalde manier geconstrueerd waardoor het JEUGDJOURNAAL zich lijkt aan te sluiten bij een pro-Oekraïense visie, een visie waarin Oekraïne zich niet bij Rusland wil aansluiten. Een pro-Janoekovitsj perspectief lijkt ondergeschikt te zijn in de berichtgeving. N4 is het enige nieuwsitem waarin Janoekovitsj wel aan het woord komt (figuur 11). Hierin geeft hij het volgende aan: “Ik ben niet van plan het land te verlaten. Ik ben ook niet van plan om af te treden. Ik ben eerlijk verkozen tot president” (regel 1-2). In dit item wordt een beeld geconstrueerd waarin Janoekovitsj zichzelf niet verantwoordelijk stelt voor alle beschuldigingen. Door vervolgens een demonstrant in beeld te brengen die aangeeft dat ze al twintig jaar slecht worden behandeld en dat hij liever sterft dan zich zo te laten behandelen, construeert het JEUGDJOURNAAL een beeld waarin de noodzakelijkheid wordt gesuggereerd dat de president eigenlijk zou moeten aftreden. Dit blijkt ook door de keuze om te verwijzen naar *goed nieuws* (regel 9) wanneer de president wordt afgezet.

⁹³ “President van Oekraïne gevlucht”, JEUGDJOURNAAL, 01:31 tot 01:41 min, 24 februari 2014. (screenshot door Aniek Geerdink genomen op 27 oktober 2014, <http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/615725-president-van-oekraïne-gevlucht.html>)

Figuur 11⁹⁴ :

1. President	Ik ben niet van plan het land te verlaten. Ik ben ook niet van plan om af te treden. Ik ben eerlijk verkozen tot president.
2.	
3. Voice-over	Op een groot plein in Kiev wordt al maanden tegen Janoekovitsj
4.	geprotesteerd. De demonstranten vinden hem een slechte leider die alleen
5.	aan zichzelf denkt en niet aan zijn land. Bij gevechten vielen al 77 doden.
6.	Maar de demonstranten bleven.
7. Demonstrant	We worden al 20 jaar slecht behandeld, ik sterf liever dan mij zo te laten
8.	behandelen.
9. Voice-over	Aan het einde van de dag kwam er goed nieuws voor de demonstranten.
10.	Politici uit de Oekraïense Tweede Kamer besloten de president af te zetten.

5.4 Europa over infiltratie en macht van Rusland

Vanaf maart 2014 krijgt de crisis een extra dimensie wanneer spanningen oplopen tussen pro-Oekraïense en pro-Russische inwoners op de Krim. Het JEUGDJOURNAAL geeft in N6 aan dat na het afzetten van Janoekovitsj Poetin meerdere militairen naar de Krim stuurt (figuur 12 regel 1-12). Door aan te tonen dat er tot nu toe 6000 militairen zijn gestuurd en dat Rusland belangrijke economische en politieke gebouwen tot zich heeft genomen toont het JEUGDJOURNAAL de overmacht van Rusland aan. Het programma laat blijken dat deze bemoeienis van Rusland alarmerend is. Het zet hier kracht bij door Obama in beeld te brengen die spreekt over de kritieke toestand van de situatie, waarin hij aangeeft “dat Oekraïners zelf moeten beslissen over hun toekomst” (regel 13). Door een ‘invloedrijk’ persoon in beeld te brengen wordt het gevoel van urgentie verhoogd. In tegenstelling tot de eerder besproken nieuwsitems waarin middels de constructie van beeld en taal indirect kritiek wordt gegeven op Russische invloeden, wordt in deze items een directe kritische noot gezet door Rusland te belichten als veroorzaker van het probleem. Wanneer het JEUGDJOURNAAL de totstandkoming van de

⁹⁴ “Ruzie in Oekraïne: wie is de baas?” JEUGDJOURNAAL, 00:44 tot 00:51 min, 22 februari 2014. (Screenshot door Aniek Geerdink genomen op 6 november 2014, <http://jeugdjournaal.nl/item/614905-ruzie-in-oekraïne-wie-is-de-baas.html>)

onenigheden over de Krim uitlegt, construeert het programma een beeld waarin Rusland geen recht meer heeft op de Krim aangezien daar duidelijke afspraken over zijn gemaakt. Rusland heeft het schiereiland immers “weggegeven als een soort cadeautje” (regel 21-22). De kern van de bezorgdheid van de wereldleiders haakt in op het gegeven dat de militaire infiltratie tegen de wetten in gaat. Woorden als ‘afpakken’, ‘de baas spelen’ en ‘Rusland gaat zich bemoeien’ bevestigen dit (regel 19, 38-37). Door in regel 39 de intonatie te leggen op *zeker*, lijkt het JEUGDJOURNAAL in te stemmen met deze bezorgdheid.

Er wordt een beeld geconstrueerd waarin een idee wordt opgewekt dat Rusland denkt dat het recht heeft tot dominantie. Uit de tekstconstructie lijkt het alsof Poetin de mensen op de Krim met een Russische afkomst als zijn bevolking ziet waarover hij het recht heeft deze te beschermen. Hij ziet het vertrek van Janoekovitsj als een gevaar voor zijn macht op de Krim aangezien nieuwe leiders mogelijk niet willen samenwerken (regel 34-35). Het JEUGDJOURNAAL brengt echter wel een bepaalde nuance aan door duidelijk te vermelden dat *de bevolking* geen vertrouwen heeft in Poetin en dat *wereldleiders* het zorgwekkend vinden. Deze vorm van nuance is in bijna alle nieuwsitems van het JEUGDJOURNAAL terug te vinden en komt ook overeen met het beleid voor nieuwsberichtgeving in het algemeen waarin verslaggever onpartijdig moeten zijn. Op deze wijze neemt het programma afstand van het gerepresenteerde door niet een stellige houding aan te nemen. Stuart Hall geeft aan dat er in nieuwsberichtgevingen vaak meerdere kanten worden belicht met uiteenlopende posities. Hij geeft aan dat dit een strategie is van het vinden van een balans, waarin de verslaggever medieert tussen verschillende perspectieven.⁹⁵ Een balans is echter altijd een constructie waardoor er vaak één stem overheerst. In deze casus lijkt dat een stem te zijn vanuit een eurocentrisch perspectief.

⁹⁵ Hall, “Structured Communication of Events”, 3-5.

Figuur 12⁹⁶:

1. Voice-over In de Krim staan opeens zwaar bewapende mannen. Het zijn
2. Russische militairen die de boel sterk in de gaten houden.
3. Rusland heeft 6000 militairen naar de Krim gestuurd. En de
4. Russische president Poetin wil nog meer militairen sturen.
5. De militairen hebben 2 belangrijke vliegvelden afgesloten.
6. Er kunnen geen vliegtuigen meer opstijgen of landen.
7. Ook bewaken de militairen het parlement. Het gebouw waar
8. politici normaal gesproken vergaderen.
9. Russische militairen in een ander land. Dat komt niet vaak voor.
10. Wereldleiders maken zich zorgen. Zij zijn bang dat de situatie
11. helemaal uit de hand loopt. Ze willen niet dat Rusland zich met
12. Oekraïne bemoeit. Dat zegt ook de Amerikaanse president Obama.
13. Obama De Oekraïense bevolking moet zelf over hun toekomst beslissen.
14. Presentatrice Nou er wordt dus veel gepraat over de Krim. Maar wat is dat dan
15. precies? De Krim is een schiereiland naast Rusland en hoort officieel
16. bij Oekraïne. De Krim heeft 2 miljoen inwoners met eigen regels en
17. wetten.
18. Voice-over Ook al hoort de Krim bij Oekraïne, veel inwoners spreken de
19. Russische taal en hebben Russische gewoontes. Dat is al heel lang zo
20. en dat is ook niet zo gek. Het hoorde vroeger namelijk bij Rusland.
21. Tot de Russische president van toen het weggaf aan Oekraïne. Als
22. een soort cadeautje. Sindsdien zijn Krimbewoners officieel dus
23. Oekraïens maar velen voelen zich dus Russisch. Er is nog iets
24. belangrijks. Op de Krim heeft Rusland een grote marine basis.
25. Een belangrijke haven voor oorlogsschepen. Oekraïne en Rusland
26. hebben vroeger besloten dat die haven altijd van Rusland blijft.
27. Oekraïne krijgt daar veel geld voor van Rusland.
28. Maar een grote groep Oekraïners in het Westen van het land wil
29. helemaal niet dat Rusland zich met Oekraïne bemoeit. Al maanden
30. is daar gedoe over. Duizenden mensen gingen in Kiev de straat op
31. om te protesteren tegen de president. Want hij was degene die
32. bevriend was met Rusland. De protesten werden steeds groter en
33. heftiger. Er vielen doden en gewonden. De president werd
34. weggejaagd en er kwamen nieuwe leiders. Rusland is bang dat
35. die nieuwe leiders minder willen samenwerken. Om dat te
36. voorkomen heeft Poetin militairen gestuurd. Veel Oekraïners
37. denken dat Rusland de hele Krim van hen wil afpakken en dat
38. Rusland de baas wil spelen. Daarover zijn nu dus grote zorgen
39. in Oekraïne maar zeker ook in de rest van de wereld.

⁹⁶ “Wereldleiders bezorgd om Oekraïne,” JEUGDJOURNAAL, 00:00 tot 02:59 min, 1 maart 2014. Geraadpleegd op 27 oktober, 2014, <http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/617892-wereldleiders-bezorgd-om-oekraïne.html>

Door woorden als ‘macht’, ‘afpakken’ en ‘de baas spelen’ te gebruiken wordt een negatieve lading gegeven aan de infiltratie. Ashcroft en Ahluwalia geven aan dat westerse berichtgeving vaak een subtiele manier hanteert om politieke imperialisme te tonen.⁹⁷ Het kijkt alsof het JEUGDJOURNAAL kennis produceert die verbonden is aan ideologische aannames over imperialisme. Said beschrijft het volgende: “Imperialism means the practice, the theory, the attitudes of a dominating metropolitan center ruling a distant territory”.⁹⁸ Het is een systeem binnen een bepaalde imperiale macht van dominantie en ondergeschiktheid. Imperialisme haakt in op de manier waarop een bepaald land macht over een ander land eist door nederzetting, soevereiniteit of militaire controle. Het JEUGDJOURNAAL benadrukt in haar mediateksten dat Rusland iets tot zich neemt wat niet tot haar behoort. Het programma verwijst voornamelijk naar politieke ongelijkheid waarin Rusland onrechtvaardig een ‘zwak’ gebied tot zich wil nemen.

Volgens Said is het produceren van kennis een kwestie van representatie en is representatie een proces waarin vorm wordt gegeven aan ideologische concepten.⁹⁹ Door representaties te bestuderen kunnen imperialistische discoursen verklaard worden. Een machtsongelijkheid bestaat niet alleen in imperialisme, maar ook in politieke, economische en militaire beweegredenen.¹⁰⁰ Door voort te bouwen op discoursen van imperialisme wordt Rusland geschetst als de dominante grootmacht die zijn macht over Oekraïne wil uitoefenen. Deze machtspositie geeft mogelijk gevaren voor de instandhouding van vrede en stabiliteit in Europa. In N8 wordt het machtsverschil verschil tussen Oekraïne en Rusland uiteengezet middels een animatie. Door middel van deze eenvoudige animatie is duidelijk zichtbaar dat Rusland in militair opzicht in de meerderheid is ten op zichte van Oekraïne (figuur 13). In dit beeld wordt Rusland gepositioneerd als ‘gevaarlijke’ grootmacht. Deze beelden tonen aan dat de bezorgdheid van de wereldleiders over deze infiltratie terecht is. Aangezien Oekraïne gezien haar middelen Rusland nooit zal kunnen afweren.

⁹⁷ Ashcroft en Ahluwalia, *Edward Said*, 9.

⁹⁸ Said, *Culture and Imperialism*, 9.

⁹⁹ Ibidem, 82.

¹⁰⁰ Said, *Orientalism*, 12.

Figuur 13: JEUGDJOURNAAL: 'Vertrek met je leger uit Oekraïne', 00:51 min (Screenshot door Aniek Geerdink, genomen op 30 oktober 2014. <http://jeugdjournaal.nl/item/618767-vertrek-met-je-leger-uit-oekraïne.html>)

Er is echter wel een paradox te herkennen. Een imperialistisch discours laat volgens Said constant aannames zien dat een bevolking wordt onderdrukt door een imperium.¹⁰¹ In deze casestudy wil echter een gedeelte van deze bevolking zich vrijwillig bij het imperium aansluiten. In het JEUGDJOURNAAL wordt dit echter naar de achtergrond verwezen door deze groepering niet de kans te geven motivaties en beweegredenen te geven. Dit wordt nader toegelicht in hoofdstuk zes.

In N16 wordt een probleem uiteengezet met betrekking tot de sancties die Europa invoert als gevolg op de militaire infiltratie op de Krim. Dit vraagstuk wordt uitgelegd middels een persoonlijk verhaal over Sanne en haar familie die een tomatenkwekerij hebben en de dupe zijn van de strubbelingen tussen Europa en Rusland. Door Sanne als voorbeeld te nemen, kunnen de gevolgen van een dergelijke crisis in de belevingswereld van de kijkers worden geplaatst waardoor de kwestie mogelijk begrijpelijker en 'realistischer' wordt. Door in te zoomen op de gevolgen van de crisis voor één familie kan het JEUGDJOURNAAL vervolgens gemakkelijker de economische gevolgen op grotere nationale en internationale schaal aantonen. In figuur 14 laat het JEUGDJOURNAAL zien dat door economische sancties van Europa, Rusland geen groente en fruit meer wil afnemen van Nederlandse telers. Hierdoor krijgen Nederlandse bedrijven als gevolg geen inkomen meer. De animaties in deze mediatekst ondersteunen op dusdanige wijze de teksten zodat een ingewikkeld proces als 'boycotten' op een eenvoudige wijze kan worden uitgelegd aan de kijkers. Deze uitleg wordt vereenvoudigd door tekens te gebruiken als '!*@#' om woede te symboliseren en rode kruisen te tonen die afkeuring of weigering voorstellen. Binnen de Nederlandse

¹⁰¹ Said, *Culture and Imperialism*, 10.

cultuur wordt de betekenis van deze tekens gedeeld zodat ze algemeen bekend zijn bij de kijker. Dit is overeenkomstig met de representatie theorie van Hall.

Figuur 14: JEUGDJOURNAAL: 'Geen groente en fruit naar Rusland', 01:10 min tot 01:29 min (Screenshot door Aniek Geerdink, genomen op 30 oktober 2014. <http://jeugdjournaal.nl/item/684512-geen-groente-en-fruit-naar-rusland.html>)

Vervolgens wordt uiteengezet hoe de Nederlandse groentetelers minder geld verdienen door de boycot van Rusland, als gevolg van een daling van de prijzen door een overtollig aanbod aan groente (figuur 15). In regel 21-22 is een sarcastische ondertoon te herkennen waarin het programma een punt van kritiek lijkt te geven op de prijskartels van ondernemers. Wanneer Nederlandse ondernemers immers geen prijskartels zouden hanteren, komen bedrijven zoals die van de vader van Sanne mogelijk minder in de problemen aangezien consumenten meer tomaten kopen door prijsdalingen. Door het nieuwsitem af te sluiten met deze kritische en suggestieve ondertoon lijkt het JEUGDJOURNAAL een kritische blik te werpen op de samenwerkingen binnen Nederland en Europa.

Het is interessant om voor de KDA van dit onderzoek in acht te nemen dat taal in mediateksten politieke functies kunnen hebben.¹⁰² Het verwerken van politieke discoursen in het JEUGDJOURNAAL hebben mogelijk het doel om agendapunten van de overheid aan te snijden. Zo is in hoofdstuk vier bijvoorbeeld gebleken dat 'wij' Europeanen meer moeten samenwerken en minder afhankelijk moeten zijn van de handel met Rusland. Door het publiek op de hoogte te stellen van deze politieke doeleinden in nieuwsberichtgeving kunnen overheidsbeslissingen eventueel in een later stadium worden gerechtvaardigd. Dit kan bijvoorbeeld betrekking hebben op beslissingen rondom sancties van de EU tegenover Rusland, verdeling van sociale middelen en veranderingen van normen, regels en wetten. Een politiek agendapunt kan ook ingezet worden om bewustzijn te creëren waardoor de consumptie van

¹⁰² Teun van Dijk, "What is Political Discourse Analysis" in *Political Linguistics*, red. Jan Blommaert en Chris Bulcaen (Amsterdam: Benjamins, 1997):11-13.

groente en fruit gestimuleerd wordt zodat telers niet meer afhankelijk hoeven te zijn van Rusland.

Figuur 15¹⁰³:

1. Sanne	Ik vind het wel kinderachtig, ze moeten gewoon geen ruzie maken
2. Voice-over	Kinderachtig of niet. Vrachtwagens vol groente en fruit worden
3.	aan de grens van Rusland teruggestuurd naar Nederland. Omdat
4.	er nu veel meer groente en fruit in Europa blijft, en de Nederlandse
5.	telers bang zijn dat ze er mee blijven zitten, gaat de prijs van paprika
6.	en tomaten omlaag. Op de veilig waar winkels hun eten kopen
7.	krijgen telers daarom minder geld.
8. Veilingmeester	We hebben gezien dat de prijs van paprika in een week tijd van een
9.	euro naar 20 cent is gegaan.
10. Voice-over	En dat geld ook voor de tomaten, de vader van Sanne verdient
11.	ineens bijna niets meer. Als dat te lang duurt dan kan de familie van
12.	Sanne in de problemen komen. Sanne vind dat politici wel een
13.	oplossing bedenken. Anders weet zij er wel één.
14. Sanne	Ja Nederlanders moeten gewoon meer tomaten eten. Dan hoeft
15.	Rusland ze niet meer.
16. Voice-over	Groente en fruit zal in de winkels trouwens niet snel goedkoper
17.	worden omdat ze afspraken hebben gemaakt hebben over de
18.	prijzen. Ook op de markt was er vandaag nog niets te merken over
19.	De prijsdaling.
20. Verslaggever	Mag ik een kilo tomaten?
21. Voice-over	50 cent krijgt de teler voor een kilo tomaten.. en de marktkoopman?
22. Verslaggever	2 euro? Oké? Alsjeblieft dankjewel...

5.5 Besluit

Fairclough geeft aan dat het van belang is om te kijken naar de relatie tussen publiek en programma.¹⁰⁴ Het JEUGDJOURNAAL maakt gebruik van bepaalde strategieën waarin rekening wordt gehouden met een bepaald publiek. Keuzes die worden gemaakt in representaties kunnen daarnaast ook te maken hebben met sociale motivaties van de programmamakers of het beleid van de omroep. Deze analyse heeft als doel aan te tonen hoe mediateksten ideologisch kunnen werken. Een bepaalde stijl die het programma aanhoudt kan zodoende bijdragen aan een imaginaire constructie van een bepaalde gebeurtenis. In de bovenstaande analyse komen twee strategieën naar voren waar het programma gebruik van maakt.

¹⁰³ “Geen groente en fruit naar Rusland,” JEUGDJOURNAAL, 00:00 tot 01:30 min, 9 augustus 2014, Geraadpleegd op 30 oktober, 2014, <http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/684512-geen-groente-en-fruit-naar-rusland.html>

¹⁰⁴ Fairclough, *Media Discourse*, 40.

Allereerst blijkt dat het JEUGDJOURNAAL de nieuwsberichtgeving op een bepaalde manier construeert waarbij ze rekening houden met dominante discourses voor kindertelevisie. Zo brengt het JEUGDJOURNAAL actualiteiten op een begrijpelijke manier over aan kinderen en worden er bepaalde strategieën gebruikt om geweld te minimaliseren en kinderen gerust te stellen. Door het invoegen van animaties, het gebruik van korte nieuwsitems, kledingkeuze en simpel jargon van de presentatoren kan televisienieuws aantrekkelijk worden gemaakt voor kinderen. Het karakter van informatieve kinderprogramma's uit zich op de simpele wijze van presentatie waarin herhaling en eenvoud de kern zijn. Daarnaast worden kinderen ingezet om de actualiteiten toe te lichten of worden kinderen gebruikt als voorbeeld om de crisis in context te zetten. Op deze wijze wordt berichtgeving gepersonaliseerd waardoor de impact van de crisis duidelijker wordt voor de kijkers.

Ten tweede zijn er bepaalde strategieën gebruikt waarin binnen het beleid van de publieke omroep bepaalde politieke agendapunten worden aangekaart. Deze agendapunten zijn vanuit een pro-Europese visie gerepresenteerd waardoor het JEUGDJOURNAAL voortbouwt op discourses van eurocentrisme. Eurocentrisme houdt in dat gebeurtenissen vanuit een Europees of westers perspectief worden belicht.¹⁰⁵ Hierin wordt bewust of onbewust een gedachte uitgedragen dat het westen superieur is boven het niet-westerse. Deze pro-Europese visie komt naar voren doordat er indirect een kritische blik wordt gegeven op het Russische beleid. Op visueel- en tekstueel niveau wordt indirect een beeld geconstrueerd waar pro-Russische partijen benadeeld worden. Door voort te bouwen op imperialistische discourses bij representaties in de Krim crisis, wordt aangetoond dat het politieke beleid van Rusland zorgwekkend is. Deze analyse is overeenkomstig met de analyse van hoofdstuk vier waarin Timmermans een pro-Europese ideologie bespreekt waarin men waakzaam moet zijn voor het 'machtige Rusland'.

¹⁰⁵ Ella Shohat en Robert Stam, *Unthinking Eurocentrism: Multiculturalism and the Media* (London: Routledge, 1994), 3.

Hoofdstuk 6. Identiteitsconstructie van pro-Europese en pro-Russische kampen

De analyse van dit hoofdstuk toont aan hoe het JEUGDJOURNAAL, door middel van taal en beeld, identiteiten construeert waardoor bepaalde betekenissen worden gecreëerd. Dit hoofdstuk zal middels de KDA van Fairclough discursieve strategieën en identiteitsconstructies achterhalen. Saids discursieve strategie van imaginaire identiteitsconstructie zal een leidraad zijn.

6.1 Representatie demonstranten

Tijdens de kritische analyse van het beeldmateriaal en de tekstconstructies van het JEUGDJOURNAAL blijkt dat pro-Russische demonstranten op een indirecte wijze anders worden gerepresenteerd dan de Oekraïense demonstranten die onafhankelijk willen zijn en graag bij Europa willen horen. In N14 worden zowel pro-Europese als pro-Russische demonstranten gefilmd en geïnterviewd. In het eerste shot staan pro-Europa demonstranten vredig met Oekraïense vlaggen in hun handen. Een shot daarna laat pro-Russische vandalistische demonstranten zien. Door een keuze te maken om deze beelden opeenvolgend te monteren laat het programma een contrast tussen beide partijen zien waarin de pro-Russische demonstranten als gewelddadiger worden gerepresenteerd (figuur 16).

Figuur 16 : JEUGDJOURNAAL: 'Oekraïens leger grijpt in', 00:04 min tot 01:29 min (Screenshot door Aniek Geerdink, genomen op 30 oktober 2014. <http://jeugdjournaal.nl/item/636281-oekraïensch-leger-grijpt-in.html>)

Daarnaast krijgen beide kampen in N14 niet een gelijke mogelijkheid om motivaties en beweegredenen te geven voor de protesten (figuur 17). Een pro-Europese demonstrant krijgt in een interview de kans aan te geven waarom zij protesteren. Hij geeft aan het conflict al lang op gelost had kunnen zijn. Hierdoor wordt hij als vredelievend persoon gerepresenteerd. In het interview met een pro-Russische demonstrant worden geen beweegredenen gegeven voor de demonstraties. De demonstrant geeft alleen aan dat ze door zullen gaan met vechten totdat ze zich bij Rusland mogen aansluiten. Deze tekst wordt gepresenteerd na de beelden van vandalisme. Door deze constructie lijkt het alsof de pro-Russische demonstranten doorgaan met de gewelddadige demonstraties totdat zij bij Rusland horen.

Figuur 17¹⁰⁶:

1. Oek demonstrant	Het had al veel eerder opgelost kunnen zijn. Maar het wordt alleen maar erger.
2.	
3. Rus demonstrant	Wij blijven hier tot het einde

In N10 is een soortgelijk verschil te herkennen waarin de pro-Russische demonstranten gewelddadiger worden gerepresenteerd. In een eerste shot geeft het programma een balans aan door uiteen te zetten waarom veel Oekraïners uit de Krim bij Rusland willen horen. Vervolgens komt een pro-Oekraïense demonstrante in beeld die probeert uit te leggen waarom de Krim van Oekraïne moet blijven. Midden in haar betoog wordt ze belaagd door pro-Russische demonstranten en weggetrokken van de camera (figuur 18). De pro-Russische demonstranten komen wederom niet aan het woord om motivaties te geven voor hun protesten, maar worden alleen in beeld gebracht terwijl ze agressief ‘Rossija, Rossija’ schreeuwen.

¹⁰⁶ “Oekraïens leger grijpt in,” JEUGDJOURNAAL, 00:19 tot 00:59 min, 15 april 2014 (Screenshot geonomen door Aniek Geerdink op 30 oktober, 2014, <http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/636281-oekraïensch-leger-grijpt-in.html>)

Figuur 18: JEUGDJOURNAAL: 'Van Rusland of Oekraïne' 00:04 min tot 00:20 min (Screenshot door Aniek Geerdink, genomen op 30 oktober 2014, <http://jeugdjournaal.nl/item/620077-van-rusland-of-oekraine.html>)

De representatie van de demonstranten laat zien hoe Russische kampen als *the Oriënt/Other* worden gerepresenteerd. In de bovenstaande analyse lijken pro-Russische demonstranten gewelddadiger en minder rechtvaardig gerepresenteerd te worden ten opzichte van de Oekraïense pro-Europa demonstranten. Ze verschillen hier vooral in normen en waarden. Op deze wijze wordt macht uitgeoefend door betekenissen te creëren waarin een westerse superioriteit centraal staat.¹⁰⁷ Pro-Russische demonstranten krijgen hier niet de kans om zichzelf te verdedigen. Het is hierin cruciaal om processen van representatie te begrijpen aangezien hierin kennis is geconstrueerd. Ondanks dat het JEUGDJOURNAAL de Russische kampen indirect als 'ander' construeert, is er niet een letterlijk wij/zij discours aanwezig. Enerzijds toont het JEUGDJOURNAAL verschillen tussen de kampen middels beeldconstructies, anderzijds blijft het programma genuanceerd door het weglaten van stellige uitspraken wat partijdigheid zal suggereren. Hieruit blijkt dat er, zoals ook eerder gesteld, strategieën worden verwerkt waar het JEUGDJOURNAAL een balans proberen te vinden waarin verschillende uitgangspunten worden belicht. Er is op deze manier niet een duidelijk wij-zij discours te herkennen op taal niveau en keuze van beeld, waarin de pro-Rusland demonstranten direct benadeeld worden.

Wanneer het in de nieuwsberichten over kinderen gaat, in bijvoorbeeld N17 over de vliegtuigramp, is het opvallend dat er in mindere mate sprake is van beeldconstructies waarin de pro-Russen anders worden gerepresenteerd. Er wordt een suggestie gedaan dat de aanslag mogelijk door "een verschrikkelijke vergissing door de separatisten komt"¹⁰⁸. In verdere berichtgeving wordt hier echter niet meer over gespeculeerd. Er wordt voornamelijk ingezoomd op het leed en het verdriet dat vele kinderen

¹⁰⁷ Ashcroft en Ahluwalia, *Edward Said*, 67.

¹⁰⁸ "Het Jeugdjournaal over de vliegtuigramp," JEUGDJOURNAAL, 04:37 min, 19 juli 2014, geraadpleegd op 30 oktober, 2014, <http://jeugdjournaal.nl/item/676754-het-jeugdjournaal-over-de-vliegtuigramp.html>

meemaken. De kern van de mediateksten lijkt in te gaan op het welzijn van de kinderen en het geruststellen van de kijkers. Om vlieg angst te voorkomen schakelt het JEUGDJOURNAAL een luchtvaart expert in die hen op een geruststellende toon vertelt dat de kinderen niet bang hoeven te zijn om te gaan vliegen aangezien een herhaling van een soortgelijk ongeluk nihil is¹⁰⁹. Daarnaast worden Obama en Rutte in beeld gebracht die aangeven dat ze er alles aan zullen gaan om de dader te vinden. Op deze wijze wordt er een hoopvolle uitspraak gedaan waardoor er wederom een positieve draai wordt gegeven aan de berichtgeving zodat kinderen zich niet te grote zorgen hoeven maken. Het JEUGDJOURNAAL lijkt hier wederom terug te vallen op dominante discourses voor kindertelevisie waarin ‘geruststellingsstrategieën’ worden ingezet.

6.2 Representatie Russische politieke beleid ten opzichte van de EU

In het kader van de KDA worden politieke discourses belicht die tot uiting komen in het casusmateriaal. Het onderzoeken van politieke discourses richt zich volgens van Dijk onder andere op de gesproken of geschreven taal van politici of mensen die spreken over politiek.¹¹⁰ In het JEUGDJOURNAAL worden verschillende politici in beeld gebracht die spreken over een bepaald onderwerp binnen de crisis. Zo spreekt minister-president Rutte over de vliegtuigramp en worden uitspraken van Obama en Poetin tegenover elkaar gezet. In politieke discourses ligt de nadruk op de reproductie van macht, misbruik van deze macht en/of dominantie door politieke discourses.¹¹¹ De kracht van politieke discourses hangt volgens Fairclough af van het vormen en mobiliseren van sociale krachten, die vervolgens in staat zijn een nieuwe ‘realiteit’ te creëren.¹¹² Het is daarom van belang te onderzoeken welke politici aan het woord komen en wat zij bespreken. Hierdoor kunnen immers betekenissen worden gecreëerd.

Uit de analyse blijkt dat er veel verschillende Pro-Europese politici aan het woord komen die verschillende kritische blikken werpen op het beleid van Rusland. Door deze politici in beeld te brengen wordt een bepaalde betekenis gecreëerd waaruit een sterk pro-Europees discours naar voren komt. Door dit dominante pro-Europese discours wordt een bepaalde ‘realiteit’ gecreëerd waarin Rusland wordt gerepresenteerd als gevaarlijke grootmacht die onrechtvaardig een gebied tot zich wil nemen. Pro-Russische politici, zoals Janoekovitsj of Poetin, krijgen daarentegen niet of

¹⁰⁹ Ibidem, 08:15 min.

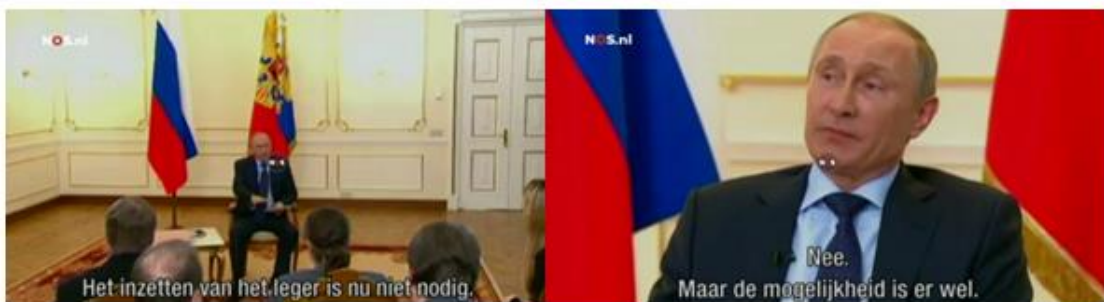
¹¹⁰ van Dijk, “What is Political Discourses Analysis?”, 14.

¹¹¹ Ibidem, 11.

¹¹² Norman Fairclough, “Political Discourse in the Media: An Analytical Framework,” in *Approaches to Media Discourse*, red. Peter Garret en Allan Bell (Oxford: Blackwell, 1998):142.

nauwelijks de kans om motivaties en argumenten te geven voor bepaalde acties. N9 is het enige nieuwsitem waar te zien is dat Poetin spreekt over de militaire infiltratie op de Krim (figuur 19). Door aan te geven “dat het inzetten van het leger nu niet nodig is” (regel 1), lijkt het alsof Poetin op ‘het matje geroepen wordt’ in plaats dat hij de kans krijgt motivaties en beweegredenen te geven voor de infiltratie. In regel 14 biedt het JEUGDJOURNAAL een sceptische blik over deze situatie. Hierin lijkt het programma geen vertrouwen in Poetin te hebben en geven zij aan dat zij op korte termijn verwachten dat Poetin zijn leger zal inzetten. Door het nieuwsitem te laten eindigen met een beeld waarin Poetin aangeeft dat “de mogelijkheid bestaat” om zijn leger in te zetten (regel 15), wordt de president afgebeeld als autoritair persoon die het heft in eigen handen neemt, onverlet of hij hier recht op heeft of niet.

Figuur 19¹¹³:

1. Poetin	Het inzetten van een leger is nu niet nodig
2. Voice-over	Zijn Russische leger is er wel maar zal niet gaan vechten met Oekraïne. Dat vertelde Poetin vandaag op een bijeenkomst.
3.	
4.	De afgelopen dagen stuurde hij duizenden mensen naar de Krim. Een Oekraïens eiland maar waar veel mensen met Russische afkomst wonen. Rusland zegt dat zijn soldaten er alleen maar zijn om die Russische bewoners te beschermen.
5.	
6.	Nadat de vorige regering van Oekraïne werd afgezet. Maar veel inwoners denken dat Rusland de Krim van Oekraïne wil afpakken.
7.	
8.	Ook leiders uit andere landen blijven erbij dat Poetin veel te ver is gegaan. Ze zijn bezorgd dat het uit de hand kan lopen en dat er oorlog komt tussen de Russen en het leger van Oekraïne. Maar volgens Poetin is dat dus niet zo. Maar voor hoe lang?
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15. Poetin	Nee, maar de mogelijkheid bestaat wel.

¹¹³ “Poetin wil geen gevechten in Oekraïne,” JEUGDJOURNAAL, 00:00 tot 01:02 min, 5 maart 2014 (Screenshot door Aniek Geerdink genomen op 30 oktober 2014, http://www.youtube.com/watch?v=aP_-P_BS6KY&index=14&list=RDwFrth4NFogc)

Volgens Fairclough is het ook van belang te onderzoeken welke discoursen afwezig zijn.¹¹⁴ Het ontbreken van een Russische perspectief op de kwestie laat zien hoe het JEUGDJOURNAAL voortbouwt op eurocentrisch discours. Deze eurocentrische focus betekent echter niet dat de mediateksten ook meteen bevooroordeeld en partijdig zijn. Dit is in lijn met de theorie van Hall over het sociaal gestructureerde karakter van communicatie waaruit blijkt dat het JEUGDJOURNAAL haar berichtgeving op dezelfde wijze construeert als andere nieuwsprogramma's. Van Ginneken stelt dat er in nieuwsberichtgeving altijd sprake is van een 'dominante stem'.¹¹⁵ Zo stelt hij dat westerse omroepen voornamelijk ook officiële bronnen van westerse regeringen, instituten of bedrijven zullen raadplegen die voor de publieke omroep beschikbaar zijn. Op deze wijze is het JEUGDJOURNAAL genoodzaakt om vanuit bepaalde (Europese) structuren berichtgeving te creëren.

Het JEUGDJOURNAAL heeft wel de keuze wie zij laten spreken in het programma. De verslaggevers kunnen bepalen welke personen in beeld komen en welke motivaties zij geven over de kwestie. Dit kan worden verklaard vanuit de representatie theorie van Fairclough en Hall. Er is sprake van een sociale constructie in nieuwsberichtgeving, omdat programmamakers bepaalde keuzes maken om 'de wereld' op een bepaalde manier te representeren.¹¹⁶ Zij maken bepaalde keuzes waardoor de berichtgeving altijd wordt gerepresenteerd vanuit een bepaalde invalshoek. Dit kan enerzijds gezien worden als een uiting van de ideologie, anderzijds kunnen verslaggevers juist een ander perspectief laten zien van bepaalde waarden en ideologieën van sociale instituties. In deze casus blijkt echter dat het pro-Russische perspectief echter nauwelijks wordt belicht. Hierdoor kan worden gesteld dat de mediateksten een ingebedde eurocentrische ideologie verwerken in haar mediateksten.

De nieuwsberichtgeving van het JEUGDJOURNAAL vindt plaats binnen een democratisch discours. Binnen dit discours worden verschillen tussen Rusland en Europa aangetoond. Dit komt tot uiting in N12 waarin een democratische stemprocedure op de Krim wordt gepresenteerd (figuur 20). Het JEUGDJOURNAAL laat zien dat er kritiek is op het feit dat deze procedure niet eerlijk verloopt aangezien het 'illegaal' en niet 'geldig' is (regel 8 en 15). Daarnaast geeft het programma aan dat 'men' verwacht dat er waarschijnlijk alleen maar mensen met een Russische afkomst gaan stemmen en dat er daarom

¹¹⁴ Fairclough, *Media Discourse*, 126.

¹¹⁵ van Ginneken, 77-78.

¹¹⁶ Roger Fowler, *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press* (London: Routledge, 1991), 10-11.

verwacht wordt dat ‘men’ pro-Rusland stemt. Door aan te geven dat deze stemming niet eerlijk is gegaan, ontkracht het programma het democratische aspect van de stemming. Democratie is een belangrijk onderdeel van het zelfbeeld van Europa. Door te tonen dat de Pro-Russische politici en inwoners op de Krim niet democratisch zijn wordt het verschil tussen Europa en Rusland versterkt. Dit is in lijn met het concept othering waarin Said aangeeft dat de eigen positie wordt bepaald door een beeld te schetsen wat het vooral niet is.¹¹⁷ Het JEUGDJOURNAAL zet wederom wel duidelijk uiteen wie wat stelt. Hierdoor nemen ze een faciliterende rol in zonder een kant te kiezen. Hieruit blijkt dat het JEUGDJOURNAAL een bepaalde nuance aanbrengt waaruit blijkt dat op een zorgvuldige manier de pro-Europese discoursen worden verwerkt.

Figuur 20¹¹⁸:

1	Voice-over	Een belangrijke dag voor veel bewoners op de Krim. Zij stemmen of ze bij Rusland willen horen of een zelfstandig land willen worden.
2.		
3.		Bijna alle mensen die hier stemmen zijn van Russische komaf. Zij willen dolgraag bij Rusland horen.
4.		
5.	Oma	Ik ben hier om op Rusland te stemmen.
6.	Voice-over	Er is ook protest, bewoners laten in het stemlokaal een vlag van hun land Oekraïne zien. Want de Krim is nu nog een deel van Oekraïne. En dat moet zo blijven vinden zij. Ze vinden dat de stemming illegaal is, tegen de wet.
7.		
8.		
9.		De volkstemming is op het schiereiland de Krim wat bij Oekraïne hoort. De meeste mensen zijn van Russische komaf.
10.		
11.		Vandaag is er dus gestemd. Maar politici hebben al eerder gezegd wat zij willen. Zij vinden dat de Krim bij Rusland hoort. Andere landen zijn het daar helemaal niet mee eens. Zoiets kunnen de politici van de Krim helemaal niet beslissen. En deze referendum, deze volkstemming is volgens hun dus ook niet geldig, vinden zij.
12.		
13.		
14.		
15.		

In de bovenstaande analyse laat de theorie van oriëntalisme zien hoe het westen haar macht uitoefent over Rusland. Het JEUGDJOURNAAL lijkt Rusland te positioneren als ‘politieke ander’ ten opzichte van Europa. Het programma presenteert een machtsongelijkheid door Rusland te bekritisieren in haar berichtgeving en het Europese beleid als de norm te stellen. Wanneer vanuit een pro-Europees perspectief naar de politieke relatie tussen Rusland en Oekraïne wordt gekeken, kan worden gesteld dat deze stroef verloopt. Rusland heeft bijvoorbeeld, tegen de zin van Europa, een Euro Aziatisch Economische Unie gerealiseerd wat de EU vervolgens interpreteert als gevaar

¹¹⁷ Said, *Orientalism*, 2.

¹¹⁸ “Bewoners van de Krim stemmen,” JEUGDJOURNAAL, 00:00 tot 01:24 min, 16 maart 2014, geraadpleegd op 30 oktober, 2014, <http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/624340-bewoners-van-de-krim-stemmen.html>

voor het vormen van een nieuw machtsblok.¹¹⁹ Ook op gebied van vrede en stabiliteit verschillen beide partijen.¹²⁰ Doordat Rusland de gestelde regels rondom veiligheid en stabiliteit van de EU op de proef stelt, is het land een gevaar voor het Europees machtsfront.¹²¹ Aangezien Europa verwachtingen heeft omtrent deze regels, en Rusland ze nu dreigt te doorbreken wordt het gedrag van Rusland bekritiseerd in de berichtgeving van het JEUGDJOURNAAL. Door de pro-Europese benadering construeert het programma een kritische blik rondom de kwestie tegenover Rusland.

Opvallend is dat in de berichtgeving van het JEUGDJOURNAAL enkele politieke leiders niet bij naam worden genoemd, zoals bijvoorbeeld de interim president. Om tijd te besparen en de mediatekst niet te ingewikkeld te maken wordt er verwezen naar een 'vervangend president'¹²². Er wordt alleen ingegaan op de meest belangrijke personen zoals Poetin, Janoekovitsj, Rutte en Obama, die niet veel uitleg vereisen. Dit is in lijn met het beleid van het JEUGDJOURNAAL waarin rekening wordt gehouden met de kennis van de doelgroep en de tijdslimiet van het programma. Uit onderzoek van het Algemeen Dagblad over het JEUGDJOURNAAL is gebleken dat kinderen graag op de hoogte willen blijven van actualiteiten, zolang het om de hoofdlijnen gaat van het nieuws.¹²³ Raeymaekers stelt ook dat wanneer berichtgeving te complex wordt de doelgroep sneller geneigd is af te haken.¹²⁴ Het is daarom van belang een balans te vinden in nieuwswaardige items die kinderen boeien en ontroeren¹²⁵, maar tegelijkertijd niet te langdradig en complex zijn. Dit is overeenkomstig met het beleid van het JEUGDJOURNAAL die kennis en handvatten op een begrijpelijke manier aan haar doelgroep wil overbrengen.

6.3 Representatie Oekraïens beleid ten opzichte van de EU

Ondanks dat het JEUGDJOURNAAL een beeld construeert waarin blijkt dat veel inwoners van Oekraïne graag bij Europa wil horen, wordt Oekraïne ook als onderdanig, hulpbehoevend en zwak gerepresenteerd ten opzichte van Europa. In N3 wordt een

¹¹⁹ Europa Nu, "Relatie EU-Rusland" *Europa Nu: Onafhankelijk en Actueel*. Geraadpleegd op 15 oktober 2014. http://www.europa-nu.nl/id/vhkuiga832pv/relatie_eu_rusland

¹²⁰ Ibidem

¹²¹ Viatcheslav Morozov en Bahar Rumelili, "The External Constitution of European Identity: Russia and Turkey as Europe-makers" *Cooperation and Conflict* 47 (2012): 28-48.

¹²² "President van Oekraïne gevlucht," JEUGDJOURNAAL, 01:18 mni, 24 februari 2014, Geraadpleegd op 27 oktober, 2014, <http://jeugdjournaal.nl/item/615725-president-van-oekraïne-gevlucht.html>

¹²³ Algemeen Dagblad, "JEUGDJOURNAAL Scoort Hoog bij Kinderen," 4 januari (2001)

¹²⁴ Raeymaekers, 9-12.

¹²⁵ Irene Costera Meijer, *De Toekomst van het Nieuws* (Amsterdam: Otto Cramwinckel Uitgever, 2010), 165-166.

beeld geconstrueerd waarin Oekraïne op politiek niveau chaotisch en wanordelijk wordt neergezet (figuur 21). Er worden beelden getoond van het parlement in Oekraïne waarin politici vechten over gemaakte afspraken. In deze beelden wordt het overleg en de mensen die hierin betrokken zijn gerepresenteerd als onbeschaafd en primitief. Voorafgaand aan dit beeld wordt een contrasterend shot in beeld gebracht waar te zien is hoe EU leden de Oekraïense politici helpen bij het overleg. Timmermans wordt hier in beeld gebracht waarin hij wordt gerepresenteerd als iemand die is opgeroepen en te hulp schiet. Het politieke overleg met behulp van de EU is neergezet als georganiseerd, ordelijk en harmonisch. Door eerst deze harmonieuze beelden van het overleg te tonen waarin aangegeven wordt dat “ministers uit Europa daarbij hielpen” (regel 3), lijkt het alsof Oekraïne afhankelijk is van hulp van de EU. Door vervolgens het volgende aan te kaarten: “Toen moesten politici in Oekraïne stemmen, maar dat ging flink mis”(regel 4-5), impliceert het JEUGDJOURNAAL dat Oekraïne zonder hulp van de EU niet op een ‘normale’ manier een overleg zou kunnen voltooien. Uiteindelijk valt het programma weer terug op democratische discoursen wanneer het aangeeft dat er nieuwe verkiezingen komen waarin er een nieuwe president mag worden gekozen. Door te stellen: “Dat klinkt misschien goed, maar niet alle demonstranten zijn het daar mee eens” (regel 9-10), biedt het programma een sceptische blik op het beleid van Oekraïne. In dit fragment wordt een kritische blik geworpen tegenover Oekraïne als ‘ander’ die in dat opzicht verschilt in waarden van Europa ten opzichte van democratie.

Figuur 21¹²⁶:

1. Presentatrice	Vandaag is er een nieuwe afspraak gemaakt, die moet een einde brengen aan het geweld. Urenlang hebben politici over die afspraak gepraat. Ministers uit Europa hielpen daarbij. Zoals ook de Nederlandse minister Timmermans. Toen moesten de politici in Oekraïne stemmen over het plan, maar dat ging flink mis.
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	1. Toch kwamen ze eruit. In de afspraak staat bijvoorbeeld dat er nieuwe verkiezingen komen dit jaar. Mensen mogen dan stemmen welke president ze willen hebben. Ook hebben ze afgesproken dat de president minder macht heeft. Dat klinkt misschien goed, maar niet alle demonstranten zijn daar mee eens.
7.	
8.	
9.	
10.	
11. Demonstrant	2. Het moment van praten is voorbij, Janoekovitsj moet nu meteen weg.
12.	

Oekraïne wordt in de mediateksten voornamelijk gerepresenteerd als ‘ander’ doordat het contrast wordt aangetoond tussen het politieke beleid van Oekraïne en Europa. Het beleid van Europa wordt in de bovenstaande analyse op genuanceerde wijze door beeldconstructies verheerlijkt. Het lijkt alsof het JEUGDJOURNAAL verwijst naar kolonialistische discoursen. Het JEUGDJOURNAAL toont aan dat Europa geen militaire controle over het land uitvoert zoals Rusland dat doet, maar wel controle creëert met betrekking tot economie en politiek. Dit komt ook tot uiting in hoofdstuk vier waarin

¹²⁶ “President Oekraïne maakt afspraak,” JEUGDJOURNAAL 00:15 tot 00:29 min, 21 februari 2014 (Screenshot door Aniek Geerdink genomen op 30 oktober, 2014, <http://jeugdjournaal.nl/item/614533-president-oekraïne-maakt-afspraak.html>)

Timmermans Nederland verantwoordelijk stelt voor de repatriëringsmissie en de opbouw van het land. Volgens Said is “colonialism almost always a consequence of imperialism, it is the implanting of settlement on distant territory”.¹²⁷ Kolonialistische theorieën onderzoeken en ontwikkelen eigenschappen van de culturele en politieke impact van Europese veroveringen op gekoloniseerde maatschappijen. Said stelt dat een kolonisator zich superieur voelt ten opzichte van de gekoloniseerde¹²⁸, in dit geval Europa ten opzichte van Oekraïne. Doordat het JEUGDJOURNAAL verschillende politieke structuren van Oekraïne tegenover Europa zet, lijkt het programma een bepaalde machtsverhouding in haar berichtgeving te construeren waarin Oekraïne onderdanig is aan Europa. Het eurocentrisme discours kan in dit opzicht gezien worden als een ‘overblijfsel’ van kolonialisme.¹²⁹

6.5 Besluit

In het JEUGDJOURNAAL worden waarden toegekend aan zowel Rusland als Oekraïne door deze als ‘de ander’ te representeren. In dit onderzoek zijn heersende discourses en ingebedde ideologieën achterhaald uit de mediateksten van het JEUGDJOURNAAL door Suids discursieve concepten van othering en oriëntalisme in te zetten. Suids theorie toont aan hoe de representatie van Europa’s ‘ander’ geïnstitutionaliseerd is door culturele dominantie waarin westerse berichtgeving verantwoordelijk is voor de ‘creatie van de ander’.¹³⁰

In het JEUGDJOURNAAL worden normen en waarden van Europa over democratie, veiligheid, economie en politiek tegenover Rusland gezet. Rusland wordt op deze wijze gerepresenteerd als ‘de ander’ die vanuit een pro-Europees perspectief in de gaten moet worden gehouden voor de instandhouding van vrede en veiligheid. Door een verschil tussen de pro-Russische en pro-Europese kampen te presenteren, wordt de identiteit van Europa onderstreept.

In de representatie van Oekraïense identiteiten wordt Oekraïne gerepresenteerd als het hulpbehoevende ‘broertje’ die zijn grotere broer ‘Europa’ in moet schakelen. Er is een contrast geschetst waar Europa als superieur en ordelijk wordt gerepresenteerd en Oekraïne als chaotisch. De superioriteit van Europa komt naar voren doordat het zich lijnrecht tegenover Oekraïne en Rusland zet, en de

¹²⁷ Said, *Culture and Imperialism*, 9.

¹²⁸ Edward Said, “Power, Politics and Culture,” in *Interviews with Edward Said*, red. Gauri Viswanathan (New York: Pantheon Books, 1987): 3.

¹²⁹ Shohat en Stam, 5.

¹³⁰ Ashcroft en Ahluwalia, 63.

verschillen benadrukt. Het programma reproduceert hierdoor kolonialistische discoursen.

Ondanks dat er op indirecte wijze er wel verschillen in identiteitsconstructies zijn te herkennen is er in de mediateksten geen sprake van een letterlijk wij-zij discours waarin het pro-Russische kamp wordt benadeeld. Dit sluit aan bij Hall's visie op de constructie van nieuws waarin het gestructureerde karakter van communicatie verzekerd dat er meerdere standpunten worden verwerkt in nieuwsberichtgeving.¹³¹ Er kan echter wel worden gesteld dat er een kritische blik wordt geworpen op het Russische beleid vanuit een eurocentrisch perspectief. Het JEUGDJOURNAAL maakt voornamelijk gebruik van genuanceerde verschillen middels tekst en beeldconstructies, montage, en het weglaten van de Russische 'stem'.

Met betrekking tot identiteitsconstructies blijkt dat het JEUGDJOURNAAL ook rekening heeft gehouden met een bepaald discours voor kindertelevisie waar ingewikkelde politieke vraagstukken op een eenvoudige wijze worden uitgelegd. Politieke vraagstukken worden door kinderen uitgelegd waardoor een ingewikkelde kwestie op het niveau van de kijker kan worden gerepresenteerd. Daarnaast wordt er bijvoorbeeld ook niet dieper in gegaan op ingewikkelde namen of functies van politici. Dit heeft mogelijk te maken met het tijdsbestek waarbinnen het programma de berichten moet uitzenden volgens de eisen van de publieke omroep en de concentratiespanne en interesses van de doelgroep. Wederom staat het welzijn van de kinderen voorop waardoor er eveneens gebruik is gemaakt van geruststellingsstrategieën.

¹³¹ Hall, "The Structured Communication of Events", 23.

Hoofdstuk 7. Conclusie

Dit onderzoek heeft aangetoond het JEUGDJOURNAAL de 'Oekraïne crisis' heeft gerepresenteerd. Representaties in het JEUGDJOURNAAL over de kwestie zijn tot stand komen door onder andere sociale motivaties en standpunten van verslaggevers en institutionele structuren zoals het beleid over kindertelevisie en de ideologie van een bepaalde omroep. Door bepaalde culturele waarden en sociale identiteiten te verwerken in de mediateksten bieden deze representaties een interpretatie voor de kijker.

Bij de analyse van representaties moeten beperkingen en omstandigheden van organisaties en culturen waarin het nieuws geproduceerd wordt in acht worden genomen. Door verschillende institutionele structuren en voorwaarden maar ook door beperkingen, is het JEUGDJOURNAAL genoodzaakt vanuit een bepaald perspectief een nieuwsbericht te produceren. Zo tracht het programma bijvoorbeeld rekening te houden met een bepaald beleid van de NOS over nieuwsberichtgeving. Binnen dit beleid moet er rekening worden gehouden dat het nieuws zo 'onpartijdig' mogelijk moet worden gerepresenteerd. Dit uit zich in de mediateksten doordat er zo min mogelijk gebruik wordt gemaakt van een wij/zij discours. Hierdoor zal het JEUGDJOURNAAL in haar tekstconstructies niet snel argumenten geven over bijvoorbeeld 'de ander'.

Toch is er wel een bepaalde invalshoek gekozen in de representaties. De analyse van de mediateksten van het JEUGDJOURNAAL hebben inzichten gegeven in de manier waarop het programma op een subtiele wijze een eurocentrische blik geeft op de 'Oekraïne crisis' en hiermee betekenissen creëert om deze kwestie te interpreteren. Dit heeft te maken met de theorie van Fairclough waarin keuzes van de programmamakers centraal staan hoe een bepaalde kwestie wordt gerepresenteerd. Wanneer deze representaties bijdragen aan het reproduceren van sociale relaties en machtsverhoudingen kunnen mediateksten vervolgens ook ideologisch werken. De resultaten van dit onderzoek tonen aan dat een pro-Europese ideologie op een genuanceerde wijze is ingebed in de mediateksten. Toch is het lastig te spreken over één eurocentrisch wereldbeeld. Dit komt door het karakter van representaties en betekenisgeving waarin interpretatie een grote rol speelt. De nieuwsdiscoursen van het JEUGDJOURNAAL zijn op deze wijze sociaal gestructureerd volgens de benadering van Hall. De representaties zijn op deze wijze geconstrueerde realiteiten. De omroepen vertalen

de gebeurtenissen in gepaste formats, definiëren de voorwaarden hoe deze gebeurtenissen gepresenteerd worden en zenden het uit.

Uit de KDA is tevens gebleken dat het JEUGDJOURNAAL middels beeld en tekstconstructies een kritische blik werpt op de 'Oekraïne crisis' en voortbouwt op kolonialistische en imperialistische discoursen. Het JEUGDJOURNAAL fungeert hier als een criticus die een scherpe blik werpt op imperiale handelingen van Rusland ten opzichte van Oekraïne en wellicht onbewust koloniale discoursen creëert in relatie tot Oekraïne. Op deze wijze worden Rusland maar ook Oekraïne als 'ander' gerepresenteerd. De discursieve strategie van Said is hier gedeeltelijk nuttig gebleken. Deze KDA is echter een interpretatieve analyse. Dit houdt in dat een verandering in onderzoeksmateriaal of onderzoeker mogelijk ook tot andere uitkomsten kan leiden.

De berichtgeving van het JEUGDJOURNAAL is nauw verbonden met de sociaal-culturele context over de 'Oekraïne crisis' in de Nederlandse politiek. Hieruit blijkt dat het programma mogelijk betekenissen creëert die lijn liggen met politieke agendapunten. Het eurocentrische discours uit de mediateksten biedt zodoende een bepaalde ideologie die door sociaal-culturele praktijken als vanzelfsprekend worden gezien. Ook deze bevindingen zijn gefundeerd op basis van de interpretatie van één toespraak waardoor mogelijk andere bronnen voor andere uitkomsten kunnen zorgen.

Deze analyse heeft aangetoond dat het JEUGDJOURNAAL soortgelijke discoursen en ideologieën verwerkt als nieuwsberichtgeving voor volwassenen. Er is echter wel een verschil te constateren op basis van discursieve constructie en representatie. Uit de analyse blijkt dat het JEUGDJOURNAAL in representaties van de 'Oekraïne crisis' rekening heeft gehouden met bepaalde discoursen voor kindertelevisie. Deze dominante discoursen haken in op verschillende beeld en stijleisen waarin bedachtzaam omgegaan moet worden met gewelddadige onderwerpen. Daarnaast moeten de actualiteiten ook in een begrijpelijk kader worden gegoten. In dit opzicht zijn er verschillen te herkennen met betrekking tot nieuws voor volwassenen op basis van visuele middelen en stijl aspecten. Het JEUGDJOURNAAL selecteert beelden en gebeurtenissen en vereenvoudigd en herhaalt actualiteiten om het begrijpelijk te maken voor de doelgroep. Complexe gebeurtenissen worden uiteengezet in heldere animaties waarin gebruik is gemaakt van algemene bekende symbolen. Er wordt voornamelijk ingehaakt op de kern van het conflict door niet onnodig uit te wijden naar

complexe begrippen die extra uitleg vereisen. In het JEUGDJOURNAAL vormt het welzijn van het kind een belangrijk onderdeel. Zo worden bijvoorbeeld 'geruststellingsstrategieën' gebruikt waardoor negatieve berichtgeving een positieve draai krijgen. Daarnaast zijn kinderen zelf een belangrijke factor om de context van een crisis uit te leggen. Kinderen worden middels 'personalisatiestrategieën' ingezet om aan te tonen wat de gevolgen zijn van een dergelijke crisis. Op deze wijze kunnen de kijkers zich beter identificeren met de kinderen in het crisisgebied waardoor de impact van de gebeurtenissen duidelijker wordt.

Discussie

De KDA is een geschikte onderzoeksmethode gebleken voor het analyseren van de representatie van de 'Oekraïne crisis'. Door de kaders waarbinnen dit onderzoek heeft moeten plaatsvinden is het echter alleen mogelijk geweest diep in te gaan op de tekstuele analyse van de KDA. Binnen deze tekstanalyse is het noodzakelijk geweest een selectie te maken en in te zoomen op enkele nieuwsitems. Voor een volledige, meer representatieve analyse over de representatie van de 'Oekraïne crisis', is er nader onderzoek vereist. Door de focus op de tekstanalyse zijn enkele relevante bevindingen achterwege gelaten die mogelijk meer uiteengezette inzichten kunnen geven voor de representatie van de crisis. In vervolg onderzoek is het daarom van belang om dieper in te gaan op discursieve praktijken om de relatie tussen verschillende discoursen en de tekst grondiger te verklaren. In dit vervolgonderzoek kan dieper in worden gegaan hoe het JEUGDJOURNAAL discoursen produceert en hoe het programma voortbouwt op bestaande discoursen rondom de 'Oekraïne crisis' bij het produceren van de nieuwsitems.

Een ander kritische reflectie op deze methode is het feit dat Fairclough in zijn methode weinig gebruik maakt van het analyseren van beeld. Hierdoor heb ik geen duidelijke richtlijn gehad hoe beeldmateriaal, volgens Fairclough, geanalyseerd moet worden. Er is in dit onderzoek zodoende een eigen invulling gegeven op het analyseren van beeld. In vervolg onderzoek kunnen mogelijk andere methodes voor het analyseren van beeld worden aangehaald zoals bijvoorbeeld die van MacDonald, om betere sturing te geven voor de analyse.

Bronnenlijst

- Allan, Stuart. "News from NowHere: Televisual News Discourse." In *Approaches to Media Discourse*, geredigeerd door Peter Garret en Allan Bell, 106-142. Oxford: Blackwell, 1998.
- Ashcroft, Bill en Pal Ahluwalia. *Edward Saïd*. Londen: Routledge, 2001.
- Berg, Harry van den. "Discoursanalyse." *Kwalon* 9 (2004): 30.
- Bell, Allan. "The Discourse Structure of News Stories." In *Approaches to Media Discourse*, geredigeerd door Peter Garret en Allan Bell, 64-104. Oxford: Blackwell, 1998.
- Bout, Annette "Expressiviteit bij Nieuwslezers." Masterscriptie, Universiteit van Tilburg, 2008, <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=73884>.
- Costera Meijer, Irene. *De toekomst van het nieuws*. Amsterdam: Otto Cramwinckel Uitgever, 2010.
- Dijk, Teun van. *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. Londen: Sage Publication, 1998.
- . *News as Discourse*. Hillsdale New Jersey: Lawrence Erlbaum Associated, 1988.
- . "What is Political Discourse Analysis?" in *Political Linguistics*, geredigeerd door Jan Blommaert en Chris Bulcaen, 11-53 (Amsterdam: Benjamins, 1997)
- Durkin, Kevin. *Developmental Social Psychology: from Infancy to Old Age*. Malden: Blackwell, 1997.
- Fairclough, Norman. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press, 1992.
- . *Media Discourse*. Londen: Arnold, 1995.
- . "Political Discourse in the Media: An Analytical Framework." In *Approaches to Media Discourse*, geredigeerd door Peter Garret en Allan Bell, 142-163. Oxford: Blackwell, 1998.
- Fisch, Shalom. *Children's Learning from Television*. Londen: Routledge, 2004.

- Foucault, Michel. *The Archeology of Knowledge*. Vertaald door A.M Sheridan Smith. Parijs: Gallimard, 1969.
- Forough, Rahimi en Mohammad Javad Riasati. "Critical Discourse Analysis: Scrutinizing Ideologically Driven Discourses." *International Journal of Humanities and Social Science* 16 (2011): 107-112.
- Fowler, Roger. *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press*. London: Routledge, 1991.
- Gamson, William, et. al. "Media Images and the Social Construction of Reality." *Annual Review of Sociology* 18 (1992): 373-393.
- Garret, Peter en Allan Bell. *Approaches to Media Discourse*. Oxford: Blackwell, 1998.
- Gillespie, Marie en Jason Toynbee. *Analyzing Media Texts*. Berkshire: Open University Press, 2006.
- Ginneken, Jaap van. *De schepping van de wereld in het nieuws*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum, 1996.
- Goossen-Ndudi, Avril. "Verbeelding derde wereld in kindertelevisie." Master scriptie: Universiteit Utrecht, 2007.
<http://www.miramedia.nl/media/files/Scriptie%20Avril%20Goossen.pdf>
- Gray, Herman. *Watching Race: Television and the Struggle for Blackness*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1995.
- Hall, Stuart. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage, 1997.
- . "The Rediscovery of Ideology: Return to the Repressed in Media Studies." In *Culture, Society and the Media*, geredigeerd door Michael D. Dwyer, et al, 124-155. New York: Methuen, 1982.
- ., "The Structured Communication of Events." In *Stencilled Occasional Papers: Media Series*, geredigeerd door Stuart Hall, 1-38 (Paper gepresenteerd tijdens 'Obstacles to Communication Symposium': University of Birmingham, 1973)

<http://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-artslaw/history/cccs/stencilled-occasional-papers/1to8and11to24and38to48/SOP05.pdf>

Hartley, John. *Understanding News*. Londen: Methuen, 1982.

Hodge, Robert en David Tripp. *Children and Television: a Semiotic Approach*. Cambridge: Polity Press, 1986.

Jorgensen, Marianne en Louise Phillips. *Discourse Analysis as Theory and Method*. Londen: Sage Publications, 2002.

Kazantsev, Andrey en Richard Sakwa. "New 'Dividing Lines' in Europe: A Crisis of Trust in European–Russian Relations." *Communist and Post-Communist Studies* 45 (2012): 289–293.

Kress, Gunther en Theo van Leeuwen. *Reading Images: the Grammar of Visual Design*. Londen: Routledge, 2006.

MacDonald, Myra. *Exploring Media Discourse*. New York: Oxford University Press, 2003.

Messenger-Davies, Máire. "Studying Children's Television." In *The Television Genre Book*, geredigeerd door Glenn Creeber, et al, 92-94. Londen: British Film Institute: 2008.

Molen, Juliette Walma van der, en Brad Bushman. "Children's Direct Fright and Worry Reactions to Violence in Fiction and News Television Programs." *The Journal of Pediatrics* 153 (2008): 420-424.

Molen, Juliette Walma van der, en Marijn de Vries. "Violence and Consolation." *Journal of Educational Media* 28 (2003): 5-19.

- Morozov, Viatcheslav en Bahar Rumelili. "The External Constitution of European Identity: Russia and Turkey as Europe-makers." *Cooperation and Conflict* 47 (2012): 28-48.
- Peters, Allerd en Patti Valkenburg. *JEUGDJOURNAAL: Nieuws voor kinderen tussen de 10 en 12 en 7 en 9?*. Hilversum: KLO, 1998.
- Raeymaekers, Karen. *De kloof tussen jongeren en nieuws*. Gent: Academia Press, 2003.
- Said, Edward. *Culture and Imperialism*. New York: Knopf, 1993.
- . *Orientalism*. New York: Vintage Books, 1978.
- . "Power, Politics and Culture." In *Interviews with Edward Said*, geredigeerd door Gauri Viswanathan. New York: Pantheon Books, 1987.
- Scannel, Paddy. "Public Service Broadcasting and Modern Public Life." In *Culture and Power: A Media, Culture and Society Reader*, geredigeerd door Scannel, et al, 135-166. Londen: Sage Publications, 1989.
- Sijbom, Marieke. "Berichtgeving in nieuwsmedia: een analyse van de verschillen in berichtgeving van het NOS journaal en het JEUGDJOURNAAL." Masterthesis: Universiteit Utrecht, 2010.
file:///C:/Users/Lisa/Downloads/Berichtgeving_in_nieuwsmedia_uploaden_universiteit%20(2).pdf
- Shohat, Ella en Robert Stam. *Unthinking Eurocentrism: Multiculturalism and the Media*. Londen: Routledge, 1994.
- Waller, Lloyd. "Introducing Fairclough's Critical Discourse Analysis." *Journal of Diplomatic Language* 3 (2006): 1-20.

Internet artikelen

Derix, Steven en Karel Knip. "Er komt een vogeltje aan." *NRC*. 4 augustus 2014.

Geraadpleegd op 12 september 2014.

<http://www.nrc.nl/nieuws/2014/08/04/er-komt-een-vogeltje-aan-reconstructie-neerschieten-vlucht-mh17/>

Europa Nu. "Relatie EU-Rusland." *Europa Nu: Onafhankelijk en Actueel*. 2014.

geraadpleegd op 15 oktober 2014.

http://www.europa-nu.nl/id/vhkuiga832pv/relatie_eu_rusland

"Grondbeginselen van de Unie." *De Grondwet voor Europa*. Geraadpleegd op 2

november 2014. http://europa.eu/scadplus/constitution/objectives_nl.htm

Organisatie NOS. "Taken en missie." *Over de NOS*, Geraadpleegd op 1 november 2014.

<http://over.nos.nl/organisatie/taken-visie>

Smeets, Hubert. "Oekraïne wordt opgedeeld." *NRC*. 14 april 2014. Geraadpleegd op 29 september 2014.

<http://www.nrc.nl/next/van/2014/april/14/oekraïne-wordt-opgedeeld-1366676>

Timmermans, Frans. "Europe's Eastern Border: Using Realpolitik to achieve our ideals." *Rijksoverheid*. Geraadpleegd op 2 september 2014.

<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/toespraken/2014/09/02/schoo-lezing.html>

Volkskrant. "Zwarte doos bevestigt raketinslag MH17." *Volkskrant*. 16 juli 2014.

Geraadpleegd op 28 september 2014.

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/31522/Vliegtuigcrash-in-Oekraïne/article/detail/3701161/2014/07/26/Zwarte-doos-bevestigt-raketinslag-MH17.dhtml>

Lijst van afbeeldingen

Figuur 1: JEUGDJOURNAAL: “Het lijkt wel oorlog”, 00:53 min en “Geen groente en fruit naar Rusland”, 00:59 min (Screenshot door Aniek Geerdink genomen op 20 oktober 2014, <http://jeugdjournaal.nl/item/601520-het-lijkt-wel-oorlog.html> en <http://jeugdjournaal.nl/item/684512-geen-groente-en-fruit-naar-rusland.html>)

Figuur 2: JEUGDJOURNAAL: “Het JEUGDJOURNAAL over de vliegramp”, 00:46 min en “President Oekraïne maakt afspraak”, 01:04 min (Screenshot door Aniek Geerdink genomen op 28 oktober 2014, <http://jeugdjournaal.nl/item/676754-het-jeugdjournaal-over-de-vliegramp.html> en <http://jeugdjournaal.nl/item/614533-president-oekraïne-maakt-afspraak.html>)

Figuur 3: JEUGDJOURNAAL: “Het lijkt wel oorlog”, 00:21 en 00:27 min (Screenshot door Aniek Geerdink genomen op 28 oktober 2014, <http://jeugdjournaal.nl/item/601520-het-lijkt-wel-oorlog.html>)

Figuur 4: JEUGDJOURNAAL: “Het lijkt wel oorlog”, 01:25 tot 02:50 min, 24 januari 2014. Geraadpleegd op 27 oktober 2014, <http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/601520-het-lijkt-wel-oorlog.html>

Figuur 5: JEUGDJOURNAAL: “Het lijkt wel oorlog”, 01:52 min (Screenshot door Aniek Geerdink genomen op 27 oktober 2014, <http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/601520-het-lijkt-wel-oorlog.html>)

Figuur 6: JEUGDJOURNAAL: “President Oekraïne maakt afspraak”, 00:06 min en “Veldslag op plein Oekraïne”, 00:23 min (Screenshot door Aniek Geerdink, genomen op 30 oktober 2014, <http://jeugdjournaal.nl/item/614533-president-oekraïne-maakt-afspraak.html> en <http://jeugdjournaal.nl/item/613319-veldslag-op-plein-in-oekraïne.html>)

Figuur 7: JEUGDJOURNAAL: “Veldslag op plein in Oekraïne”, 00:45 tot 01:35 min en 02:35 tot 02:55 min, 19 februari 2014. Geraadpleegd op 27 oktober 2014, <http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/613319-veldslag-op-plein-in-oekraïne.html>

Figuur 8: JEUGDJOURNAAL: “President Oekraïne maakt afspraak”, 01:04 tot 01:42 min, 21 februari 2014. Geraadpleegd op 27 oktober 2014,
<http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/601520-het-lijkt-wel-oorlog.html>

Figuur 9: JEUGDJOURNAAL: “President Oekraïne maakt afspraak”, 02:19 tot 03:29 min, 21 februari 2014. Geraadpleegd op 27 oktober 2014,
<http://jeugdjournaal.nl/item/614533-president-oekraine-maakt-afspraak.html>

Figuur 10: JEUGDJOURNAAL: “President van Oekraïne gevlucht”, 01:31 tot 01:41 min, 24 februari 2014 (Screenshot door Aniek Geerdink genomen op 27 oktober 2014,
<http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/615725-president-van-oekraine-gevlucht.html>)

Figuur 11: JEUGDJOURNAAL: “Ruzie in Oekraïne: wie is de baas?”, 00:44 tot 00:51 min, 22 februari 2014 (Screenshot door Aniek Geerdink genomen op 6 november 2014,
<http://jeugdjournaal.nl/item/614905-ruzie-in-oekraine-wie-is-de-baas.html>)

Figuur 12: JEUGDJOURNAAL: “Wereldleiders bezorgd om Oekraïne,” 00:00 tot 02:59 min, 1 maart 2014. Geraadpleegd op 27 oktober 2014,
<http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/617892-wereldleiders-bezorgd-om-oekraine.html>

Figuur 13: JEUGDJOURNAAL: “Vertrek met je leger uit Oekraïne”, 00:51 min (Screenshot door Aniek Geerdink genomen op 30 oktober 2014,
<http://jeugdjournaal.nl/item/618767-vertrek-met-je-leger-uit-oekraine.html>)

Figuur 14: JEUGDJOURNAAL: “Geen groente en fruit naar Rusland”, 01:10 min tot 01:29 min (Screenshot door Aniek Geerdink genomen op 30 oktober 2014,
<http://jeugdjournaal.nl/item/684512-geen-groente-en-fruit-naar-rusland.html>)

Figuur 15: “Geen groente en fruit naar Rusland,” JEUGDJOURNAAL, 00:00 tot 01:30 min, 9 augustus 2014. Geraadpleegd op 30 oktober 2014,
<http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/684512-geen-groente-en-fruit-naar-rusland.html>

Figuur 16: JEUGDJOURNAAL: “Oekraïens leger grijpt in”, 00:04 min tot 01:29 min
(Screenshot door Aniek Geerdink genomen op 30 oktober 2014,
<http://jeugdjournaal.nl/item/636281-oekraïensch-leger-grijpt-in.html>)

Figuur 17: JEUGDJOURNAAL: “Oekraïens leger grijpt in”, 00:19 tot 00:59 min, 15 april
2014 (Screenshot door Aniek Geerdink genomen op 30 oktober 2014,
<http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/636281-oekraïensch-leger-grijpt-in.html>)

Figuur 18: JEUGDJOURNAAL: “Van Rusland of Oekraïne”, 00:04 min tot 00:20 min
(Screenshot door Aniek Geerdink genomen op 30 oktober 2014,
<http://jeugdjournaal.nl/item/620077-van-rusland-of-oekraïne.html>)

Figuur 19: JEUGDJOURNAAL: “Poetin wil geen gevechten in Oekraïne”, 00:00 tot 01:02
min, 5 maart 2014 (Screenshot door Aniek Geerdink genomen op 30 oktober 2014,
http://www.youtube.com/watch?v=aP_-P_BS6KY&index=14&list=RDwFrth4NFogc)

Figuur 20: JEUGDJOURNAAL: “Bewoners van de Krim stemmen”, 00:00 tot 01:24 min, 16
maart 2014. Geraadpleegd op 30 oktober 2014, <http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/624340-bewoners-van-de-krim-stemmen.html>

Figuur 21: JEUGDJOURNAAL: “President Oekraïne maakt afspraak”, 00:15 tot 00:29 min,
21 februari 2014 (Screenshot door Aniek Geerdink genomen op 30 oktober 2014,
<http://jeugdjournaal.nl/item/614533-president-oekraïne-maakt-afspraak.html>)

Bijlagen

Tabel 1: Onderzoeksmateriaal

Tabel 1.0			
Nummer	JEUGDJOURNAAL over Krim crisis		Datum
N1	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/601520-het-lijkt-wel-oorlog.html	03:26 min	24 januari 2014
N2	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/613319-veldslag-op-plein-in-oekraine.html	02:58min	19 februari 2014
N3	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/614533-president-oekraine-maakt-afspraak.html	03:29 min	21 februari 2014
N4	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/614905-ruzie-in-oekraine-wie-is-de-baas.html	01:25 min	22 februari 2014
N5	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/615725-president-van-oekraine-gevlucht.html	01:41 min	24 februari 2014
N6	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/617892-wereldleiders-bezorgd-om-oekraine.html	02:59 min	1 maart 2014
N7	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/618090-ruzie-oekraine-en-rusland-erger.html	01:35 min	2 maart 2014
N8	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/618767-vertrek-met-je-leger-uit-oekraine.html	01:55 min	4 maart 2014
N9	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/619201-poetin-wil-geen-gevechten-in-oekraine.html	01:02 min	5 maart 2014
N10	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/620077-van-rusland-of-oekraine.html	01:24 min	6 maart 2014
N11	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/620542-drie-vragen-over-de-krim.html	01:51 min	8 maart 2014
N12	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/624340-bewoners-van-de-krim-stemmen.html	01:55 min	16 maart 2014
N13	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/633775-ook-onrustig-in-oosten-oekraine.html	01:51 min	9 april 2014
N14	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/636281-oekrainsch-	02:09	15 april

	leger-grijpt-in.html	min	2014
N15	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/658671-kinderen-in-oekraïne-op-de-vlucht.html	02:06 min	9 juni 2014
N16	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/684512-geen-groente-en-fruit-naar-rusland.html	02:48 min	9 augustus 2014
JEUGDJOURNAAL vliegtuigramp gerelateerd			
N17	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/676754-het-JEUGDJOURNAAL-over-de-vliegramp.html	10:39 min	19 juli 2014
N18	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/683853-nederlandse-onderzoekers-naar-huis.html	01:40 min	7 augustus 2014

Tabel 2: Dominante thema's

Tabel 2: Dominante nieuwsitems:		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Demonstraties en onrusten over verdeling Oekraïne 2. Aftreden van Janoekovitsj 3. Europa over infiltratie en macht van Rusland 		
Nieuwsitems		Thema's in nieuwsitems
N1	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/601520-het-lijkt-wel-oorlog.html	Onrusten demonstraties + Aftreden president + Visie kinderen over onrusten
N2	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/613319-veldslag-op-plein-in-oekraine.html	Onrusten demonstraties + Aftreden president + Visie kinderen over onrusten
N3	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/614533-president-oekraine-maakt-afpraak.html	Demonstraties en protesten + Aftreden president + Afspraak minder macht Janoekovitsj + Visie kinderen over de onrusten
N4	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/614905-ruzie-in-oekraine-wie-is-de-baas.html	Vluchten Janoekovitsj + Afzetten president + Demonstraties tegen president
N5	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/615725-president-van-oekraine-gevlucht.html	President gevlucht + Schuld aan president voor demonstraties + Veldslag demonstraties Kiev + Mening demonstranten + Verkiezingen
N6	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/617892-wereldleiders-bezorgd-om-oekraine.html	Infiltratie Russische militairen Krim + Opinie wereldleiders over kwestie + Informatie over verdeling Krim + Demonstraties tegen Janoekovitsj

		en inmenging Rusland
N7	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/618090-ruzie-oekraïne-en-rusland-erger.html	Infiltratie Russische militairen Krim + Onrusten verdeling Oekraïne + Angst Rusland teveel macht + Wereldleider bezorgd inmenging Rusland
N8	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/618767-vertrek-met-je-leger-uit-oekraïne.html	Infiltratie Russische militairen Krim + Tegenreactie Oekraïne soldaten + Informatie over verdeling Krim + Wereldleiders proberen oplossing te vinden
N9	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/619201-poetin-wil-geen-gevechten-in-oekraïne.html	Poetin verklaring geen aanval + Angst Rusland teveel macht + Poetin teveel macht
N10	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/620077-van-rusland-of-oekraïne.html	Informatie verdeling Krim + Infiltratie Russische Militairen + oneerlijke verdeling
N11	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/620542-drie-vragen-over-de-krim.html	Informatie Verdeling Krim + Bezorgdheid wereldleiders + Angst Rusland teveel macht + Demonstraties
N12	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/624340-bewoners-van-de-krim-stemmen.html	Stemmen op de Krim + Russische komaf wil bij Rusland horen + Protest om bij Rusland te horen + Mening Europa over kwestie en infiltratie + Infiltratie militairen in Krim
N13	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/633775-ook-onrustig-in-oosten-oekraïne.html	Onrusten Oosten Oekraïne wil bij Rusland horen

		<ul style="list-style-type: none"> + Regering is pro-Oekraïne + Vergelijking Krim + Infiltratie Rusland Krim + Wereldleiders boos infiltratie
N14	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/636281-oekrainsch-leger-grijpt-in.html	<p>Uitleg verdeling Oekraïne</p> <ul style="list-style-type: none"> + Demonstraties en onrusten + Oekraïne grijpt in + Poetin macht + Mening kinderen onrusten
N15	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/658671-kinderen-in-oekraïne-op-de-vlucht.html	<p>Kinderen op de vlucht</p> <ul style="list-style-type: none"> + Onrusten oost Oekraïne + Angst onrusten + Nieuwe president Oekraïne
N16	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/684512-geen-groente-en-fruit-naar-rusland.html	<p>Probleem export Rusland</p> <ul style="list-style-type: none"> + Verdeling Oekraïne + Europa boos op inmenging Rusland
N17	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/676754-het-JEUGDJOURNAAL-over-de-vliegramp.html	<p>Relatie leggen onrusten Oekraïne en Rusland</p> <ul style="list-style-type: none"> + schuldverwijzingen
N18	http://JEUGDJOURNAAL.nl/item/683853-nederlandse-onderzoekers-naar-huis.html	<p>Onrusten Oost Oekraïne</p> <ul style="list-style-type: none"> + Verdeling Oekraïne

Bijlage 3: Toespraak Frans Timmermans

Europe's Eastern Border: Using Realpolitik to Achieve Our Ideals

Toespraak bij H.J Schoo-lezing in Amsterdam | 02-09-2014

1: Ik ben bijna een half jaar geleden uitgenodigd om te komen praten over de oostgrens van Europa. In de aanloop naar deze bijeenkomst is daar heel veel gebeurd. Je kunt je nauwelijks een meer actueel thema voorstellen. Ik ben de redactie van Elsevier veel dank verschuldigd dat zij die vooruitziende blik hadden en het mij vergund hebben u hierover toe te spreken.

2: De ontwikkelingen aan de oostgrens van de EU zullen lang doorwerken en zullen onze toekomst ingrijpend beïnvloeden. Die ontwikkelingen beperken zich trouwens niet tot onze oostgrens. Veel van wat ik zal zeggen, is ook ingegeven door gebeurtenissen in het Midden-Oosten en Noord-Afrika. De oostgrens van Europa moet u dan ook vooral als een emblematisch etiket opvatten. Als een zinnebeeld voor wat er aan onze grenzen gebeurt, in het oosten en in het zuiden. En zelfs in het hart van de EU.

1. Een nieuwe ordening of wanorde?

3: "Voorspellen is moeilijk, vooral als het om de toekomst gaat", zo wil het gevleugelde woord van de briljante historicus A.J.P. Taylor. Toch durf ik de voorspelling aan dat de zomer van 2014 een aantal schokken in de wereldpolitiek heeft veroorzaakt die in Nederland, Europa en ver daarbuiten lang zullen doorwerken. Deze zomer werd er regelmatig teruggekeken op Francis Fukuyama's essay 'The End of History' dat 25 jaar geleden verscheen in The American Interest. Fukuyama veroorzaakte een intellectuele schokgolf. Zijn essay werd het symbool van de wereldorde die na de val van de Muur en de ineenstorting van de Sovjetunie leek te zijn ontstaan. De gedachte was na de Koude Oorlog dat vrijheid en democratie zich over de wereld zouden verspreiden en dat vreedzame, economische verhoudingen leidend zouden zijn.

4: De oorlog in Joegoslavië, de onrust in de Kaukasus, slachtpartijen in Afrika, zelfs 9/11 en de daaruit volgende oorlogen in Afghanistan en Irak, het waren binnen het vigerende wereldbeeld incidenten, tijdelijke problemen, kleine afleidingen. De grote lijn was toch dat er een einde kwam aan de grote ideologische tegenstelling en dat, zonder die ideologische confrontatie, het Westers-liberale wereldbeeld, gebaseerd op vrijheid, eensgezindheid en rechtvaardigheid als een natuurwet de hele wereld zou

gaan omvatten. Deze opvatting werd, als reactie op Fukuyama, fel bestreden door Samuel Huntington in *Foreign Affairs*, met zijn 'Clash of Civilizations'. In zijn visie zou de ideologische confrontatie plaats maken voor confrontatie op basis van verschillen in religieuze en culturele identiteiten.

5: Wie naar de wereld van vandaag kijkt, kan moeilijk om de vaststelling heen dat de werkelijkheid toch dichterbij Huntington dan bij Fukuyama is uitgekomen. Ook al doe ik met zo'n algemene stelling beide analisten altijd tekort.

6: De kanttekening die ik bij Huntingtons analyse wil maken is dat deze te makkelijk voorbij gaat aan het feit dat beschavingen niet statisch zijn en in deze wereld ook niet altijd makkelijk uit elkaar te pluizen zijn. Bovendien gaat het vaak om een Clash WITHIN Civilizations, zoals we in de Arabische wereld zien. De strijd daar is toch vooral binnen de islam, waarbij het fundamentalisme als koekoeksei in het nest van de wens tot economische en culturele emancipatie wordt gelegd. Eenmaal tot wasdom gekomen, neemt het fundamentalisme de controle over en geraakt de emancipatie tussen de wielen. Overigens zou je de botsing die zich nu in Oost-Oekraïne manifesteert eveneens als een Clash Within a Civilization kunnen zien, want zeker Oekraïners en Russen maken van dezelfde beschaving deel uit.

7: Om het nog ingewikkelder te maken: de confrontatie op het Europese continent heeft rechtstreeks invloed op de strijd in de Arabische wereld. Rusland blokkeert immers al twee jaar het vinden van een internationale oplossing voor de door Assad ontketende barbarij in Syrië. Het is deze barbarij waarop ISIL parasiteert, het is deze barbarij die anderen ertoe bracht ISIL te financieren, vanuit de misplaatste gedachte dat de vijand van mijn vijand wel mijn vriend moet zijn. "Another fine mess you got us into", zou Oliver Hardy zeggen.

8: Over welke wereldorde kunnen we eigenlijk praten, 25 jaar na de Val van de Muur? Sommigen vermoeden dat we de terugkeer van de koude oorlog gaan meemaken, anderen zijn van mening dat de laatste vijfenzeventig jaar een uitzondering zijn geweest en dat we weer terug gaan naar de 'normale' toestand. Hier en daar ziet men de herleving van het "concert des nations" dat de val van Napoleon en de moord in Sarajevo in 1914 de wereld domineerde.

Voorlopig blijft het beeld diffuus: machtsverhoudingen verschuiven, zowel tussen staten als binnen staten. In delen van de wereld krijgt de staat een steeds dominantere rol, in andere delen van de wereld trekt de staat zich steeds verder terug, in weer andere delen van de wereld staan staten op wankelen of zijn bijna geheel verdwenen, zonder dat er uitzicht is op een stabiel alternatief.

9: Het internationale politieke stelsel is gebouwd op de relatief stabiele situatie vlak na de Tweede Wereldoorlog, met weinig staten, wier positie niet ter discussie stond en wier verdeeldheid in twee kampen voor een bewapende, bevroren vrede zorgde. De situatie is ver achter de horizon verdwenen, het stelsel is er echter nog steeds. Daarom ontbreekt het nu aan een duidelijke veiligheidsstructuur en functioneert het VN-systeem gebrekkig. We zien een complex conflictspectrum waarin sterke en zwakke staten optreden naast niet-statelijke actoren in allerlei soorten en maten. In de grote schatkamer van menselijke kennis—het internet—raakt goede journalistiek vermengd met slechte propaganda. In tijden van toenemende spanningen tussen burgers, ideeën en landen gaan helaas feiten vaak verloren, komt het nauwelijks tot analyse en kan je fluiten naar een betrouwbare duiding. Informatie wordt met salvo's als van een mitrailleur onze huiskamers, computerruimten, iPads en smartphones ingeslingerd. Waar dictators, terroristen en andere barbaren vroeger als de dood waren voor wereldwijde informatiespreiding, hebben ze nu ontdekt dat het een geweldig effectief instrument kan zijn om angst te zaaien, verwarring te stichten en twijfel in de harten van goedwillende mensen te planten, bij wie de perfiditeit van de afzender het voorstellingsvermogen te boven gaat.

10: De actualiteit vreet energie. Van de media, van de mensen thuis die alle ellende van de wereld real time, 24 uur per dag op het netvlies krijgen en van politici en bestuurders, die bij iedere gebeurtenis gehouden zijn meteen te reageren, meteen een antwoord klaar te hebben. Ook in de dagelijkse praktijk op BZ is het de actualiteit die de meeste aandacht opeist. Begrijpelijk, in de wereld van vandaag, maar niet altijd bevorderlijk voor een bezonnen oordeelvorming en dito respons. Laten we voldoende ruimte over voor reflectie, voor het horen van de lage grondtonen van de langere termijn, of horen we alleen nog maar de schelle tonen van het hier en nu? Gunnen we onszelf wel voldoende ruimte om te beseffen dat heel snel je mening klaar hebben misschien lekker voelt, maar zelden leidt tot verandering van de werkelijkheid? En als het snel rondtoeteren van onze mening geen indruk blijkt te maken, draaien we dan

niet te vlug onze rug naar de wereld, vanuit het gevoel: "het maakt toch allemaal niks uit?".

11: Het is een wereld die vraagt om realpolitik. Dat betekent niet dat je alle idealisme over boord gooit, maar dat je bij het verwezenlijken van je idealen de realiteit niet uit het oog verliest. Het haalbare zo dicht mogelijk bij het wenselijke brengen, daar gaat het in de buitenlandse en Europese politiek om.

12: Wij moeten de wereld weer meer zien zoals zij is en minder zoals wij wensen dat zij zou zijn. Tegelijkertijd moeten wij ons bevrijden van de te beperkte definitie van nationaal eigenbelang, die in het afgelopen decennium in zwang is geraakt. Ons nationaal belang is meer dan ooit vervlochten met de belangen van anderen op ons continent en daarbuiten. Een open oog voor die belangen en een verstandige en evenwichtige inzet van alle instrumenten die wij in onze politieke, diplomatieke en militaire gereedschapskist hebben, zullen meer dan ooit nodig zijn om onze veiligheid, welvaart en de waarden waarop onze samenleving gebaseerd is voor de toekomst veilig te stellen. Uitdagingen genoeg: ultranationalisme, fundamentalistische religiositeit, machtshonger. De Islamitische Staat, Russisch nationalisme, het terrorisme in de Sahel, het zijn geen tijdelijke oplevingen van achterlijke, achterhaalde opvattingen—het zijn hypermoderne fenomenen, die ook niet snel zullen verdwijnen, omdat zij parasiteren op lange termijnontwikkelingen in samenlevingen en op continenten.

13: "Feiten, analyse, duiding", ook hier is extra inzet nodig. Wat beweegt deze mensen, waarom slagen zij zo vaak? De vaardigheid je te verplaatsen in de positie van een ander is een mooie menselijke eigenschap, die helaas wat in het ongerede is geraakt. Bij het bedrijven van buitenlands beleid is het niet alleen een mooie eigenschap, maar ook een essentiële voorwaarde voor succes. Hoe beter je de achtergronden, drijfveren, omstandigheden, aspiraties van de ander kent, hoe beter je erop in kan spelen bij het trachten te bereiken van je doel. Inzicht in de ander zal begrip voor diens posities opleveren, wat niet hetzelfde is als dat je die posities dan ook tot de jouwe moet maken. Sterker nog, als je niet begrijpt waarom iemand of een land iets zegt of doet, kom je zelden tot een juiste respons.

14: De oostgrens van Europa staat onder druk. We zien dat Europa omringd wordt door zones van instabiliteit. Die zones strekken zich uit van de Zwarte Zee tot de Golf van

Aden, van de Tigris tot de Nijl, van Baku tot Bamako, en van de Kaukasus tot de Sahel. Ook binnen Europa broeit het. Maar wat is dat Europa?

2. Europa gezien van buiten; een waardengemeenschap

15: Toen Duitsland nog geen eenheid was, vroeg de Duitse dichter Friedrich Schiller zich retorisch af: 'Deutschland, aber wo liegt es?' Het lijkt er vaak op dat we in onze tijd hetzelfde kunnen vragen over Europa. Europeanen zijn vaak slecht in staat uit te leggen waar Europa ligt, en hoe het er precies uit ziet. Dat wil zeggen: als we Europa opvatten als iets meer dan een plaats op een landkaart, zoals Schiller ook bedoelde toen hij vroeg waar Duitsland lag.

16: Voor sommigen is Europa niets meer dan een geografische aanduiding, en is een Europeaan iemand die in dat gebied woont. Ik zie dat anders. Europa is allereerst een idee. Europa staat voor een manier van leven die overal ter wereld erkend en herkend kan worden als Europees. Democratie, mensenrechten, vrijheid van godsdienst, individualisme—het zijn waarden die voor het eerst hier—in Europa—opduiken. Ze werden geformuleerd door Erasmus van Rotterdam, terwijl hij in Italië verbleef. Zijn gedachtengoed was baanbrekend - de Duitse bondspresident Joachim Gauck refereerde er terecht aan, afgelopen zaterdag in Maastricht in een toespraak ter ere van het 200-jarig bestaan van het Koninkrijk. Ze werden geschreven door Voltaire, en gedrukt in Amsterdam. De intellectuele wortels van de Amerikaanse revolutie waren made in Europe. Bepalen waar de grens van Europa ligt is geen geografische opdracht, omdat Europa meer is dan een (sub)continent op een kaart.

17: Geografie beïnvloedt de houding ten opzichte van die Idee wel, vooral in gebieden waarvan de Europese status door hun ligging in de periferie van het continent altijd betwist wordt. Rusland en Turkije zijn twee landen die door hun geografie verschillende kanten op kunnen kijken: naar West en Oost; naar Europa of naar Azië.

18: Gedurende de twintigste eeuw keek Turkije naar het westen. De seculiere staat van Atatürk oriënteerde zich op Europa, en op Frankrijk in het bijzonder. In een essay voor The New York Review of Books uit december 2010 schreef Orhan Pamuk over de grote aantrekkingskracht die Europa in zijn jeugd uitoefende. Voor hem en zijn vrienden was Europa een 'rosy land of legend' aan de overzijde van de Bosporus. Op school leerde iedereen over de Renaissance, en de Verlichting werd bewonderd. De jeugd van

Istanbul rookte in de jaren zestig bij voorkeur Gauloises, net zoals, dat wist iedereen zeker, de Parijse bohemiens deden. Op de pakjes stond, zo herinnert Pamuk het zich in ieder geval, de legendarische leus van de Franse revolutie: ‘Liberté, égalité, fraternité’—waarden waaraan jonge Turken zich spiegelde. Zelfs de meest antiwesterse denkers uit het Turkije van de twintigste eeuw geloofden in de Europese droom. Europa was synoniem met iets groters dan geografie. Europa stond voor een ideaal.

19: Is dat nog steeds zo? Voor veel Turken is de aantrekkingskracht van dat Europa—als een symbool en ideaal—vervaagd. De romantiek van het pakje Gauloises heeft plaatsgemaakt voor de gedachte dat Europa, net als sigaretten, slecht voor je gezondheid is. De liefde voor Europa is bekoeld: belangrijker dan de vraag of de Europese lidstaten een Turks lidmaatschap van de Unie willen, is de vraag of Turkije het zelf nog ziet zitten.

20: Op Russische scholen wordt sinds enkele jaren officieel onderwezen dat Rusland geen Europees land is: het nieuwe standpunt is dat Russen zichzelf noch als Aziaten, noch als Europeanen zien. Die gedachte is niet nieuw. Wij komen haar al tegen bij nationalistische denkers uit de negentiende-eeuw. Die denkers vonden Rusland tot geen van beide continenten behoren, en waren van mening dat Rusland in feite geen authentieke eigen geschiedenis had, maar een schone slaapster was die wachtte om wakker gekust te worden. Deze Slavofielen zetten zich sterk af tegen denkers die voor Rusland een Europese toekomst zagen. Voor hen was Rusland geen Europees land, maar een unieke eigen beschaving voorbij de oostgrens van het continent: een reus buiten de Europese geschiedenis. De vraag of Rusland Europees is of niet loopt als een rode draad door de Russische geschiedenis. President Poetin heeft de Slavofielen weer als leidraad ingevoerd.

21: Wij Nederlanders lijken soms te denken dat Europa een stuk grond is, maar voor miljoenen mensen om ons heen is Europa zo veel meer dan dat. Europa heeft geen demos, maar het heeft wel een nous, een geest. Vaclav Havel zei het als volgt: Europa is het vaderland van onze vaderlanden: een gemeenschappelijk dak op onze huizen. Europeanen zijn de laatste jaren steeds meer gaan twijfelen over de vraag of ze onderling wel zo veel gemeenschappelijk hebben. Maar het zijn buitenstaanders die ons herinneren aan de unieke beschaving die wij ons thuis mogen noemen.

22: Europa is dus in de eerste plaats een manier van denken; een manier van leven. Europese samenlevingen kennen allemaal een mix van dezelfde ingrediënten, weliswaar in verschillende samenstellingen. Europeanen claimen vrijheid, democratie, bescherming door een rechtsstaat, en gemeenschappelijke regelingen voor zaken die individueel niet voor iedereen bereikbaar zijn als het recht op een vangnet als je ziek, werkloos of te oud bent om te werken, op toegang tot onderwijs op basis van talent. De mix van deze ingrediënten kan verschillen, maar zij zitten er allemaal altijd in en dat is uniek Europees, in deze vorm komt dat op geen enkel ander continent voor en zelfs niet op het hele Europese continent. De kracht van de EU is het vermogen diepgaande en permanente transformatie tot stand te brengen in landen die deze mix wensen of ernaar streven haar op een hoger plan te tillen. EU transformatie wordt vaak alleen als een economisch fenomeen gezien, maar zij raakt alle aspecten van een samenleving, politiek, sociaal, cultureel, moreel. Dat gaat niet vanzelf, het vraagt om een grote politieke, maatschappelijke en financiële investering. En het vraagt om een hoge mate van kwaliteit, organisatorisch vermogen, overtuigingskracht en doorzettingsvermogen van die landen en organisaties die het allemaal moeten ondersteunen. Bovenal kan transformatie alleen slagen als de doelstellingen worden gedeeld, liefst expliciet, anders impliciet, door een meerderheid van de bevolking. Op al deze punten vertoont de Europese samenwerking tekortkomingen die dringend moeten worden geadresseerd, zeker, maar die tekortkomingen mogen niet doen vergeten wat er in de afgelopen zestig jaar is bereikt. De economie was daarbij instrument, geen doel. Het doel was het verwezenlijken van de wensen van naar vrijheid en ontwikkeling snakkende burgers.

23: Onze vrijheid blijkt voor anderen een bedreiging van hun wereldbeeld of hun invloedssfeer. Het is een misvatting om te denken dat landen de EU op de korrel nemen omdat die landen sterk zijn en de Unie zwak is. Het tegendeel is waar. De Unie wordt aangevallen omdat zij sterk is. De terroristen uit de Sahel, of uit Syrië en Irak haten de manier waarop we in Europa leven, omdat onze manier van leven zoveel meer te bieden heeft. Hun hele machtspositie is afhankelijk van de afwijzing van onze manier van leven.

24: De meest extremistische fundamentalisten in het Midden-Oosten, de meest radicale nationalistische politici uit Rusland—ze richten hun woede op ons omdat ze bang zijn dat de Europese manier van leven aantrekkelijk zal blijken voor hun eigen

bevolking. De angst van Poetin is niet dat demonstranten met blauwe vlaggen met gele sterren zwaaien op het Maidan-plein—de angst van Poetin is dat ze die blauwe vlaggen met gele sterren laten zwaaien op het Rode plein.

3. Terugkeer van geopolitiek, naar een nieuw realisme

24: Is dit nu een zuivere 'Clash of Civilizations'? Nee, dit gaat ook om economische en politieke machtsposities, om controle over natuurlijke hulpbronnen, om het trachten een groter deel van de koek die wereld heet op het eigen bordje te schuiven. Waarbij ideologieën, echte en kunstmatige tegenstellingen, historische bronnen van haat op kunstig en hypermoderne wijze als instrumenten worden ingezet. Wat betekent dit voor onze toekomst? Ontstaat er een alternatieve wereldorde, waar onze manier van leven ondergesneeuwd raakt door Russisch nationalisme of islamitisch fundamentalisme?

25: Er is reden voor zorg, maar geen enkele grond voor wanhoop. Eerst nuchter naar de feiten kijken. De zichtbare wens van mensen in andere landen om te leven zoals wij leven, wordt te vaak begrepen als de wens om te worden zoals wij zijn. Een nadeel van de 'global village' is dat er op basis van oppervlakkige overeenkomsten wordt gedacht dat wie dezelfde kleren draagt, naar dezelfde muziek luistert, dezelfde spullen heeft of wenst te krijgen, ook uiteindelijk wel dezelfde waarden zal delen. Dat men wil hebben wat wij hebben, betekent nog niet dat men wil zijn wie wij zijn. Maar als men niet wil zijn wie wij zijn, hoeft dat geen probleem te zijn, zolang men maar niet de behoefte voelt ons op te komen leggen te worden zoals zij zijn. Het omgekeerde is overigens net zo waar: er zijn mensen die oppervlakkig in niets op ons lijken en toch veel waarden met ons delen, ook in de Arabische wereld. Immers, de strijd die al langer woedt in het hart van de islam en die nu tot zo'n gewelddadige explosie is gekomen, kan uiteindelijk ook alleen in het hart van de islam worden beslecht. Begrijp mij daarbij niet verkeerd: ik houd geen pleidooi voor afzijdigheid, maar pleit voor steun aan die krachten die een tolerante islam voorstaan, die vreedzaam samenleven mogelijk willen maken, die de rechtsstaat omarmen en het kalifaat verwerpen. Zij vertegenwoordigen een grote meerderheid, maar komen steeds vaker in de verdrukking, terwijl uiteindelijk alleen zij ISIL kunnen terugdringen, uit Irak en Syrië en uit de harten van wanhopige mensen overal ter wereld, ook in Nederland.

26: Dus moeten onze inspanningen primair gericht zijn op het afwenden van bedreigingen en het grijpen van kansen daar waar deze zich voordoen. De Nederlandse politiek zal zich moeten bevrijden van de wens een holistisch buitenlands beleid te voeren. Nederland zal vaker scherper moeten kiezen waar wij onze schaarse middelen voor inzetten. Niet de wens commentaar te geven op iedere gebeurtenis of ontwikkeling waar ook ter wereld zou leidend moeten zijn, bijvoorbeeld in de relatie tussen kabinet en Kamer, maar de wens om van positieve invloed te zijn daar waar Nederland toegevoegde waarde heeft of in het bijzonder wordt uitgedaagd - omdat wij vinden dat waarden die ons zeer dierbaar zijn onder druk staan, of economische belangen direct worden geraakt.

27: Kortom: een realistische benadering van belangen en verschuivende machtsverhoudingen, zowel voor Nederland als voor onze Europese partners en Atlantische bondgenoten. Onze onmiddellijke omgeving verdient onze onmiddellijke en onverdeelde aandacht, de prioriteit van ons veiligheidsbeleid en onze diplomatieke inspanningen ligt aan de Oostelijke en Zuidelijke flanken van de EU.

28: Onze waarden maken ons veel sterker en ook aantrekkelijker dan wij zelf vaak denken. Een Europa dat stabiliteit, welvaart en vrijheid kan bieden, spreekt honderden miljoenen mensen buiten onze grenzen zeer aan. Daarom is het uitdragen en verdedigen van de waarden niet alleen een noodzakelijke bescherming van onze manier van leven, maar ook een wenkend perspectief voor wat anderen voor zichzelf wensen. Dat islamisten en ultranationalisten ons ook van binnenuit proberen te verzwakken, heeft hier rechtstreeks mee te maken.

4. Veiligheid centraler in buitenlands beleid

29: Wie met realisme naar de uitdagingen kijkt, zal snel tot de conclusie komen dat we het met alleen economische diplomatie niet gaan redden. Als er oorlog is of dreigt, als wetteloosheid heerst of dichterbij komt, als de vrees voor onrust en conflicten toeneemt, zal de handel niet bloeien. Een concentratie op economische diplomatie is goed en wenselijk, maar moet wel mogelijk zijn. Veiligheid, een betrouwbare rechtsstaat, vrijheid en bescherming van eigendom zijn voorwaarden voor economische ontwikkeling en dus handel. Bovendien verdienen de waarden waar wij zo aan hechten ook versteviging buiten onze landsgrenzen, zeker dicht bij die grenzen. Wie nalaat stabiliteit te exporteren, zal eerder vroeger dan later instabiliteit

importeren. En dan komt niet alleen onze handel, maar ons hele waardenpatroon onder druk te staan.

30: Wij zijn ontzettend goed in het stellen van prioriteiten, ook ik heb het daar nu weer uitvoerig over gehad. Door de onrust in de wereld komt er wekelijks wel één bij. Maar wat zijn eigenlijk onze posterioriteiten? Wat gaan we minder doen? Dat vaststellen blijkt in de praktijk veel moeilijker. Het is onrustig om Europa heen, dat is onrust die ons rechtstreeks kan raken, dus is het niet alleen logisch, maar ook essentieel dat daar onze aandacht met voorrang naartoe gaat. Aandacht heeft een eindige spanningsboog, dus zijn er zaken die minder aandacht moeten krijgen. Welke zaken zijn dat dan? En hoeveel ruimte gunnen we onszelf daarin een keuze te maken? Het zijn vragen die niet meteen een sluitend antwoord krijgen, maar die misschien wel beantwoord worden als we ons wat nadrukkelijker zouden concentreren op onze eigen omgeving – ruim bemeten - en ons minder vaak laten afleiden door gebeurtenissen elders waar wij beperkte invloed op hebben en die ons beperkt raken.

31: Het is opvallend te zien hoe het transatlantisch bondgenootschap z'n waarde vandaag weer bewijst. Hoeveel onveiliger zou men zich in de Baltische landen of in Polen vandaag voelen als men zich niet gesteund wist door het hele bondgenootschap? Dat de vraag om extra zekerheid meteen door het hele bondgenootschap met 'ja' werd beantwoord en met daden werd opgevolgd, heeft de Navo versterkt en onze collectieve veiligheid verbeterd. Het zal nu zaak zijn in het hele bondgenootschap de militaire capaciteiten op het gewenste hogere niveau te krijgen. Dat is niet gratis en zal niet alleen een financiële, maar ook politieke inspanning vergen van landen die bepaald niet ruim in de slappe was zitten.

32: Nederland speelt vanwege de ramp met de MH17 een bijzondere rol in Oekraïne en staat daar voor een zware taak. We zijn verantwoordelijk voor de repatriëringsmissie, de Onderzoekraad kijkt naar de toedracht, het Openbaar Ministerie onderzoekt de strafrechtelijke kant van de zaak. Door deze tragische gebeurtenis zijn Oekraïne en Nederland sterker naar elkaar toegegroeid. Er is meer kennis over en ook meer begrip voor elkaars posities en voor de uitdagingen waar wij gezamenlijk voor staan. Niet alleen Oekraïne, ook onze partners in de EU en daarbuiten verwachten dat Nederland die extra kennis en betrokkenheid ook inzet om Oekraïne bij te staan in deze razend

ingewikkelde, haast existentiële fase van het bestaan van deze oude natie in een jong land.

33: Oekraïne moet de kans krijgen zich ook op langere termijn tot een stabiel land te ontwikkelen. Nederland leidt ook de kiesgroep bij het IMF en de Wereldbank waar Oekraïne onderdeel van uitmaakt. Om die reden zijn we nauw betrokken bij de steunprogramma's gericht op de economische ontwikkeling van dat land. Nederland heeft tevens veel expertise op het gebied van maatschappelijke transformatie gericht op de democratisering van post-Sovjet staten.

34: Ook de rechtstaat in het land helpen we versterkten, want zonder een goed functionerende rechtsstaat is geen goede economische ontwikkeling mogelijk. Verder is onmiddellijke hulp noodzakelijk om de humanitaire situatie te verlichten. Als gevolg van het conflict in Oost-Oekraïne, zijn veel burgers op de vlucht geslagen voor het geweld. Er zijn nu 155.000 interne vluchtelingen die opvang, zorg en voedsel nodig hebben. Het schooljaar is zojuist begonnen en de winter staat voor de deur. Daarom heeft Nederland een half miljoen extra aan humanitaire hulp aan Oekraïne toegezegd.

5. Een steviger rol voor de EU

35: De verantwoordelijkheid voor veiligheid en stabiliteit in onze omgeving kunnen wij niet meer afschuiven op de Amerikanen. Europa moet stap voor stap die rol op zich nemen. Maar dat lukt alleen als er een gezamenlijk beleid wordt ontwikkeld waar in de EU consensus over kan ontstaan. Lidstaten moeten zich voldoende herkennen in wat de EU namens hen doet, anders gaan zij toch weer ieder hun eigen weg. Bij de grote vraagstukken is een verdeeld Europa een machteloos Europa en daarmee een bedreiging voor de veiligheid en stabiliteit van de lidstaten. Landen zullen de illusie moeten laten varen dat ze het wel alleen kunnen roeien, ook de grootste lidstaten zijn daar meestal niet meer toe in staat, al dringt dat besef nog niet altijd goed door – sprak hij eufemistisch.

36: De EU is effectief als in het gezamenlijk optreden de balans tussen uiteenlopende standpunten goed wordt bewaakt. Ik vond het een slimme zet van mijn Duitse collega Frank Steinmeier dat hij mijn Poolse collega Radek Sikorski nauw betrok bij zijn inspanningen rond Oekraïne. Als Steinmeier alleen aan de slag was gegaan, zou hij al snel het odium van een te pro-Russische opstelling hebben gekregen, bij Sikorski zou

dat precies andersom zijn. Door hun gezamenlijke optreden, met Laurent Fabius, brachten zij een balans tot stand die een consensus tussen alle EU lidstaten mogelijk maakte. De eensgezinde positie die daarvan het gevolg was, heeft ertoe geleid dat Rusland nu eens duidelijk tegemoet kon worden getreden. Noodzakelijke sancties werden afgesproken en ingevoerd.

37: De aanpak tot nu toe was juist en onvermijdelijk. Deze aanpak zal ook voor langere tijd moeten worden volgehouden, want er zijn geen indicaties dat president Poetin spoedig van de ingezette, destructieve lijn afstapt. Sterker nog, hij lijkt er dagelijks nog een schepje bovenop te doen. Ik moet mij hoeden voor gepsychologiseer, maar het is een ervaringsfeit dat president Poetin een meester is in escalatie die nog niet de schoonheid van de-escalatie heeft ontdekt. Hij verwacht kennelijk dat hij uiteindelijk toch iedereen kan overbluffen. Een grote en voor Rusland uiterst kostbare inschattingsfout. Overigens mogen wij niet de fout maken te denken dat het snel overwaait en dat we ons geen sancties kunnen permitteren. Wat wij ons niet kunnen permitteren is toegeven aan de logica van landjepik als je je zin niet krijgt, van de toelaatbaarheid van militaire activiteiten in een buurland om dat land te destabiliseren en economisch en politiek op de knieën te krijgen. Die logica, eenmaal onweersproken, zal de neiging hebben ook elders op te duiken, de retoriek van president Poetin en de nu al vele maanden aanhoudende extreme, agressieve nationalistische retoriek in de Russische media doen het ergste vermoeden.

38: Met Rusland delen we een continent, wij delen ook belangen, op dat continent en daarbuiten, met de Russische president zijn wij het fundamenteel oneens over vele zaken, met name zaken die te maken hebben met de waarden waarop onze samenlevingen zijn gebaseerd. Daar waar we belangen delen, moeten we samenwerking niet uit de weg gaan, maar juist opzoeken. Daar waar we van mening verschillen moeten we confrontatie niet uit de weg gaan, want een slappe houding van onze kant zal leiden tot nog meer minachting van president Poetin.

39: In dit kader is het van groot belang dat we werken aan het oplossen van onze grootste strategische kwetsbaarheid: energie. Geopolitieke en strategische overwegingen hebben tot nu toe een ondergeschikte rol gespeeld in het energiebeleid van de EU. De crisis in Oekraïne heeft echter laten zien dat vermindering van de kwetsbaarheid van de Unie de hoogste prioriteit verdient. Als we niets doen neemt de

afhankelijkheid van de EU van Rusland alleen maar toe. De enige manier om deze machtsverhoudingen te veranderen en te komen tot het versterken van onze economische en politieke weerbaarheid is de verdere integratie van de Europese energiemarkt.

40: Individuele Europese staten moeten hun eenzijdige afhankelijkheid van Rusland afbouwen, want deze is een bron van instabiliteit voor de EU als geheel. Een Europees energiebeleid is cruciaal.

41: Dit is geen pleidooi voor het uitsluiten van Russisch gas, maar voor meer verscheidenheid in onze energievoorziening. De noodzaak voor meer diversiteit in onze energiebronnen en energie-aanbieders is duidelijker dan ooit. Dit kan op verschillende manieren. De makkelijke weg is meer import van kolen uit de VS. Steenkool is spotgoedkoop door het gebruik van schaliegas, maar dat is slecht voor het klimaat en Europa wil een voorbeeld zijn bij de wereldwijde reductie van CO₂. Europese landen kunnen meer hernieuwbare energie produceren. Dat vergt forse investeringen maar biedt ook tal van nieuwe economische mogelijkheden en is goed voor het klimaat. Energiebesparing kan verder worden opgevoerd, vooral in Oost-Europa waar de kachel half oktober nog op 25 graden aangaat, ongeacht het weer.

42: Deze maatregelen—het vergroten van eigen productie, energiebesparing, duurzame energie en verdere integratie—zijn onvoldoende. Fossiele brandstoffen hebben we voorlopig nodig en tegen een acceptabele prijs. We moeten daarom ook durven kijken naar andere aanbieders. In Algerije aan de zuidgrens van Europa liggen enorme schaliegasvoorraden in de woestijn verborgen. Exploitatie is ingewikkeld en duur vanwege de veiligheidssituatie en politieke instabiliteit in de regio. Maar exploitatie zou ook enorme kansen bieden, voor Algerije, de regio en voor ons. Naar het oosten liggen de Kaukasus en de landen rond de Kaspische Zee. Dat zijn energierijke landen die aangesloten zouden kunnen worden op de pijpleiding van de Zuidelijke Corridor, die in 2018 gas van Azerbaidjan naar Europa zal brengen. Dit is ook een instabiele regio maar eveneens met enorm energiepotentieel.

43: En dan is er Iran, het land met de grootste gasvoorraden ter wereld na Rusland. Als het lukt tot een overeenkomst met Iran te sluiten waardoor de sancties kunnen worden opgeheven, komt een enorm potentieel vrij. Iran heeft dan kennis van buiten nodig om zijn energie-infrastructuur weer op te bouwen voor de export.

Slot

44: Europa is een klein continent met een grote reputatie. Die reputatie verspelen voor winst op korte termijn, of uit een vorm van zelfloochening, zal op lange termijn meer schade brengen dan economische pijn alleen. Aan het eind van zijn essay in *The New York Review of Books*, over de vervagende aantrekkingskracht van Europa op Turkije, schreef Pamuk: 'Als Europa zichzelf wil beschermen, zou het dan beter zijn als het zich naar binnen keert, of zou het misschien zijn fundamentele waarden moeten herinneren, die het ooit het zwaartepunt maakte voor alle intellectuelen van de wereld?' Europa is voor miljoenen niet-Europeanen het beloofde land. Ze zijn soms bereid de dood te riskeren om hier te kunnen komen. Ze willen leven zoals wij: in vrede, in vrijheid, in welvaart, als individuen. De Europese integratie is bedacht als alternatief voor oorlog en strijd als instrument voor belangenbehartiging. Voor mijn overgrootouders en zelfs mijn grootouders was oorlog het logische slotstuk van een vrede die haar langste tijd had gehad, meestal na een jaar of dertig. Een alternatief was voor hen een droom. Het alternatief is voor ons helaas teveel een vanzelfsprekendheid geworden. Deze vanzelfsprekendheid is te vaak aanleiding voor zelfgenoegzaamheid of zelftwijfel, vrede wordt gezien als een natuurverschijnsel waar de Europese integratie part noch deel aan had. Maar als ik naar de feiten kijk, deze analyseer en vervolgens duid, kom ik tot de conclusie dat onze vrede niet vanzelfsprekend is, maar wel zo stevig dat zij met de juiste inzet goed te bestendigen is.

45: Het is aan ons, inwoners van Europese natiestaten, de handen ineen te slaan. De EU is een verbond van landen en burgers. Ons project dat werd geboren uit de puinhopen van twee wereldoorlogen krijgt nu, in de eenentwintigste eeuw, een nieuwe opdracht. Europese waarden beschermen in een wereld die ons niet noodzakelijk gunstig gezind is. Het is verleidelijk om onze ramen en deuren dicht te gooien, of om uit voorzorg in te binden tegenover machten die groot en intimiderend zijn. Of om te doen alsof het mogelijk is ons te onttrekken aan de grillige werkelijkheid van de wereldpolitiek, in de hoop dat we met rust gelaten worden. Dat is echter een vergissing. Alleen als Europeanen standvastig zijn kunnen ze hun manier van leven verdedigen.

46: De oostgrens van Europa staat voor het gebied waar onze waarden het moeilijk hebben, omdat zij bedreigend zijn voor de daar heersende macht. Als Rusland zijn zin krijgt in Oost-Europa, dan schuift de grens verder terug dan waar hij nu ligt. Als de Nederlandse nationalist hun zin krijgen, dan ligt de grens van Europa bij Wuustwezel.

Voor islamitische fundamentalisten ligt de grens van Europa daar waar Verlichtingswaarden bezweken zijn onder druk van intimidatie en geweld.

47: De grens van Europa is, met andere woorden, daar waar zijn waarden het meest hevig betwist worden. Als deze zomer ons iets leert, dan is het dat de grens van Europa soms dwars door de Haagse Schilderswijk loopt, soms tussen de fracties in het Europees parlement en soms in Oekraïne, soms in de banlieus van Parijs, soms in het collectieve onvermogen op te staan voor de verdediging van onze waarden. De grens van Europa is daar waar die waarden worden uitgedaagd, worden bevochten, worden teruggedrongen, én daar waar het noodzakelijk is ze te verdedigen